

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 28.11.2014 г.
COM(2014) 906 final

**ПРОЕКТ НА СЪВМЕСТЕН ДОКЛАД ЗА ЗАЕТОСТТА НА КОМИСИЯТА И НА
СЪВЕТА**

**придружаващ Съобщението на Комисията относно годишния обзор на растежа за
2015 г.**

Проектът на съвместния доклад за заетостта (СДЗ), предвиден в член 148 от ДФЕС, е част от пакета за годишния обзор на растежа, с който се открива европейският семестър за 2015 г. Като ключов елемент за укрепване на икономическото ръководство съвместният доклад за заетостта стои в основата на ключовите послания относно заетостта в годишния обзор на растежа. Съдържащият се в него анализ се основава на състоянието на заетостта и на социалната ситуация в Европа; на изпълнението на Насоките за заетостта¹; на прегледа на националните програми за реформа (НПР), въз основа на които на 8 юли 2014 г. Съветът прие препоръките за отделните държави, както и на тяхното прилагане до момента.

Заетостта и социалната ситуация продължават да бъдат загриженост

В есенните икономически прогнози на Комисията се отбелязват забавен растеж и висока, но относително стабилна безработица (24,6 милиона души). Различията между отделните държави, особено в еврозоната, остават високи. Дори в икономики, функциониращи сравнително добре, безработицата се превръща в структурна, както е видно от нарастващия брой на дългосрочно безработните.

Реформите в подкрепа на добре функциониращите пазари на труда трябва да продължат

Няколко държави членки въведоха реформи в съответствие със специфичните за всяка от тези държава препоръки. Положителни ефекти от реформата са видими в повишаването на равнищата на активност. Необходими са обаче повече инвестиции за стимулиране на растежа и създаване на среда, благоприятстваща създаването на достойни работни места.

По отношение на младежката безработица държавите членки са постигнали напредък в изпълнението на Гаранциите за младежта. Необходими са допълнителни усилия, съсредоточени по-специално върху публичните служби по заетостта, адаптираната активна намеса на пазара на труда и професионалното образование и обучение. Държавите членки следва да гарантират благоприятна среда, за да могат предприятията да предлагат стажове, като по този начин да улесняват прехода от образование към заетост.

¹ ОВ L 308, 24.11.2010 г., стр. 46, Решение на Съвета от 21 октомври 2010 г. относно насоки за политиките за заетост на държавите членки (2010/707/ЕС).

Инвестирането в човешки капитал чрез образование и обучение ще повиши производителността

Държавите членки работиха за въвеждане на мерки, насочени към подобряване на предлагането на умения и насърчаване на обучението за възрастни. Няколко държави предприеха мерки за подобряване на своите системи на основно, средно и висше образование, докато други се насочиха към цялостната стратегия в областта на образованието. Държавите членки следва да продължат да реформират своите системи за професионално образование и обучение (ПОО) с оглед увеличаване на производителността на работниците в светлината на бързо променящите се потребности от умения.

Данъчните и осигурителните системи следва да подкрепят създаването на работни места

Схемите за обезщетения при безработица следва да бъдат по-добре свързани с мерките за подкрепа и за стимулиране на активността и са необходими по-нататъшни действия за засилване на интеграцията на дългосрочно безработните лица на пазара на труда. Държавите членки следва да продължат, а в някои случаи и да засилят, мерките в отговор на предизвикателството, свързано със сегментирането на пазарите на труда, чрез опростяване на трудовото законодателство.

Бе положено началото на реформи в данъчните системи с цел намаляването на демотивиращите фактори за започване на работа и – едновременно с това — намаляването на данъчното облагане на труда, за да се даде възможност на фирмите да (пре)наемат млади хора и дългосрочно безработни. Няколко държави членки са установили механизми за определяне на заплатите за насърчаване на приважането в съответствие с производителността на развитието на заплатите и за увеличаване на разполагаемия доход на домакинствата, с по-специално внимание върху минималната работна заплата. Няколко държави членки са проучили начини за създаване на работни места чрез (временно) наемане, субсидии за заплати или за осигурителни вноски, насочени към новонаетите лица.

Модернизиране на системите за социална закрила

Бяха извършени политически реформи на системите за социална закрила. Пенсионната възраст се увеличава, а разликите при пенсионната възраст между половете се намаляват. Някои държави членки предоставят начини на хората да удължат трудовия си живот и да подобрят пенсионните си права, като отложат пенсионирането си.

Системите за социална закрила активизират онези, които имат достъп до пазара на труда, защитават лицата, които са в най-голяма степен изключени от пазара на труда и предпазват лицата от рискове през жизнения им цикъл.

Държавите членки увеличават усилията си, насочени към онези, които са изложени на по-висок риск от бедност, по-специално към децата и възрастните.

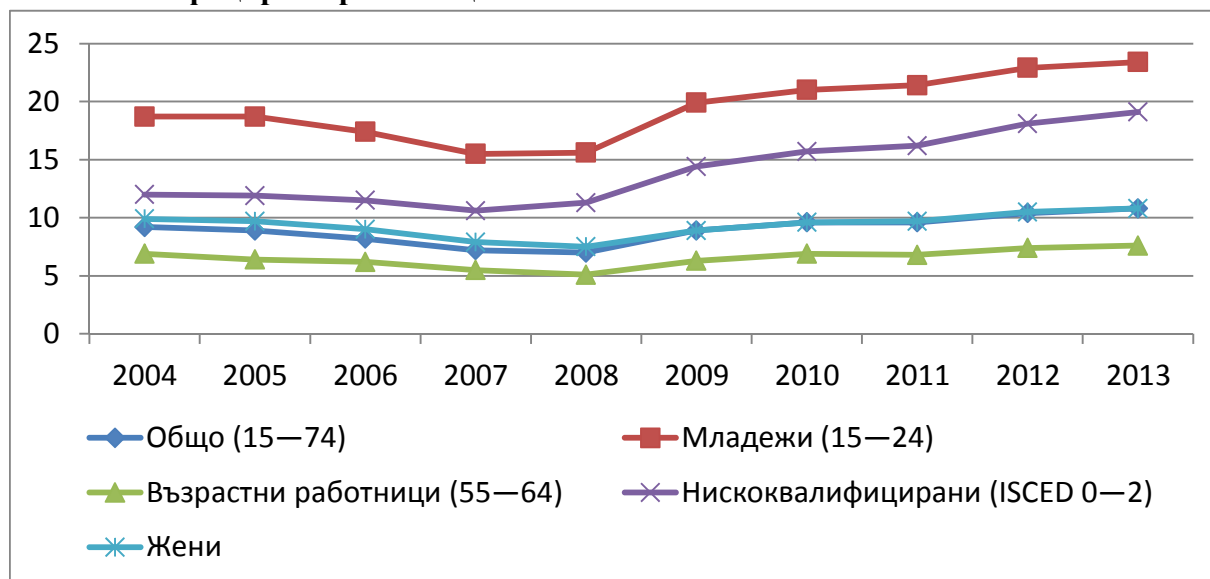
В допълнение преразглеждането на разходите за здравеопазване подпомага намирането на начини за увеличаване на ефективността за гражданите и води до подобряване на изпълнението.

1. ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА ПАЗАРА НА ТРУДА И В СОЦИАЛНАТА СФЕРА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Безработицата бавно намалява, но продължава да бъде на високи равнища в ЕС-28. Макар че между 2004 г. и 2008 г. коефициентът на безработица намаля с над 2 процентни пункта, финансовата и икономическата криза доведе до сериозно влошаване на ситуацията (фигура 1). В периода между 2008 г. и 2013 г. (сезонно коригираният) коефициент на безработица в ЕС-28 нарасна от 7,0 % на 10,8 %. По-актуални данни на Евростат показват, че оттогава коефициентът на безработица е спаднал отново до 10,1 % през септември 2014 г. (11,5 % в еврозоната от 18 държави). Това е най-ниското равнище от февруари 2012 г. и е стабилно в сравнение с август 2014 г. Този коефициент е равностоеен на абсолютен брой от 24,6 милиона безработни, които са намалели от 26,4 милиона една година преди това. При разглеждане на измененията във времето за различните групи на пазара на труда може да се види, че коефициентът на безработица сред младите хора е над средното равнище в структурно отношение, и също така е по-чувствителен към бизнес цикъла. Коефициентите на безработица сред нискоквалифицираните лица също са структурно по-високи². При по-възрастните работници се наблюдават по-скоро ниски коефициенти на безработица, обаче за по-възрастните работници по принцип е по-трудно да се върнат на работа след като са били безработни. Коефициентите на безработица сред мъжете и жените са почти идентични от 2009 г. насам.

² Това е вярно също така и за граждани на трети държави и лица с увреждания. Коефициентът на безработица при гражданите на трети държави е бил 21,7 % през 2013 г. (14,3 % през 2008 г.), а при лицата с увреждания коефициентът на безработицата е почти два пъти по-висок от този при лицата без увреждания.

Фигура 1: Изменение на коефициентите на безработица между 2004 г. и 2013 г. в ЕС-28 (годишни данни), общо, млади хора, по-възрастни работници, нискоквалифицирани работници и жени

Източник: Евростат

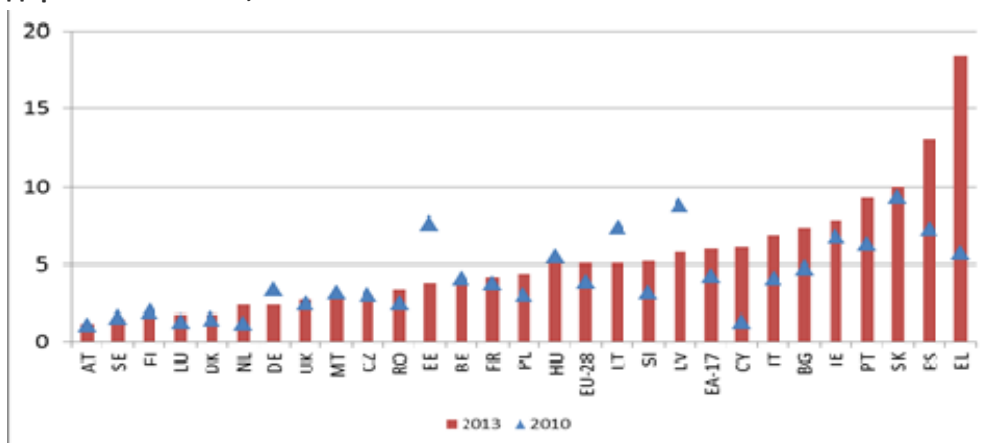
Измененията при безработицата в ЕС все още се различават значително, но **пнататъшното увеличаване на разликите е преустановено**. През септември 2014 г. коефициентите на безработица варират в обхват от 5,0 % в Германия и 5,1 % в Австрия до 24,0 % в Испания и 26,4 % в Гърция (данни от юли). През последната година безработицата е намаляла в 21, останала е непроменена в една и се е увеличила в шест държави членки. Най-голямо намаление е регистрирано в Испания, Хърватия, Унгария и Португалия. Отбелязано е допълнително увеличение в шест държави членки (Франция, Италия, Литва, Люксембург, Австрия и Финландия).

Дългосрочната безработица продължава да нараства. В периода между 2010 г. и 2013 г. коефициентът на дългосрочна безработица в ЕС-28 нарасна от 3,9 % на 5,1 %. Измененията бяха особено негативни в Гърция и Испания и, в малко по-малка степен, в Кипър, докато в трите балтийски държави е отбелязан значителен напредък. През последната година дългосрочната безработица като процент от общата безработица е нараснала от 45,3 % на 48,7 % в ЕС-28 (съответно 47,5 % и 51,5 % за еврозоната от 18 държави).

Дългосрочната безработица засяга мъжете, младите хора и нискоквалифицираните работници в по-голяма степен, отколкото други групи на пазара на труда, и по-специално онези, които работят в западащи дейности и отрасли. Общото състояние на

икономиката продължава да бъде важен фактор при определяне на промените в равнищата и потоците към и от състоянието на дългосрочна безработица, но също така са налице специфики в отделни държави членки (като Финландия, Нидерландия и Швеция), гарантиращи висок коефициент на връщане към заетост, докато в други, например в България, Гърция и Словакия, е точно обратното. По принцип един от всеки пет дългосрочно безработни в ЕС никога не е работил, а трима от всеки четирима са млади хора на възраст под 35 години, което създава риск от маргинализация³.

Фигура 2: Коефициент на дългосрочна безработица в % от активното население, ЕС-28 и държавите членки, 2010 и 2013 г.

Източник: Евростат

Младежката безработица продължава да бъде много висока, но показва признаци на подобрение. През септември 2014 г. коефициентът на младежката безработица (сред 15-24-годишните) в ЕС-28 бе 21,6 %, което е спад с 1,9 процентни пункта в сравнение с предходната година. Между отделните държави членки се наблюдават значителни различия, като данните показват, че равнището варира от 7,6 % в Германия и 9,1 % в Австрия до 50,7 % в Гърция (юли 2014 г.) и 53,7 % в Испания. Междувременно увеличаването на тези разлики беше преустановено, но те продължават да бъдат големи.

Делът на младите хора (на възраст 15—24 години), неучастващи в никаква форма на заетост, образование или обучение (NEET), е останал висок, въпреки че почти 70 % от младите хора в ЕС са участвали във форма на образование през първото тримесечие на 2014 г. В много държави членки процентът на NEET е значително над най-ниските равнища, регистрирани от 2008 г. насам, и все още е близо до горната граница. Това се отнася в

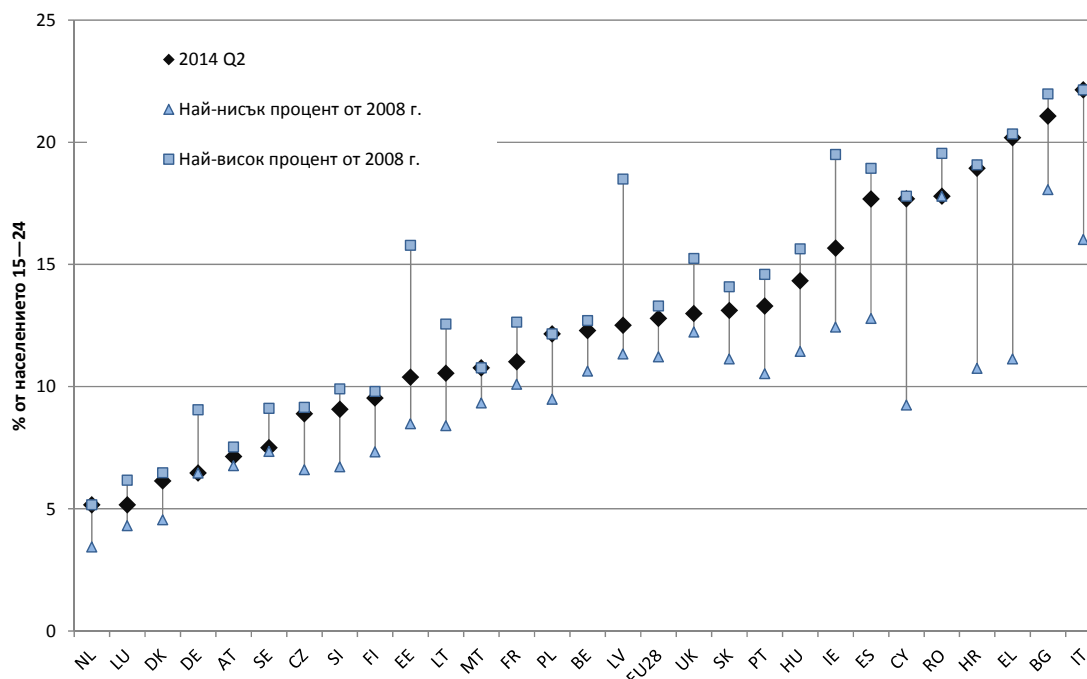
³ Вж. „Основни характеристики“ на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ за по-нататъшен анализ (предстоящо).

особена степен за някои държави членки с най-високи коефициенти, като България, Кипър, Гърция, Испания, Хърватия, Италия и Румъния. Доста ниски – и подобряващи се – стойности на коефициентите се наблюдават в Австрия, Германия, Дания, Люксембург, Нидерландия и Швеция. През 2013 г. равнищата останаха над 10 % в по-голямата част от държавите членки. Процентът на NEET е малко по-висок при жените, отколкото при мъжете: през 2013 г. тези проценти са били съответно 13,2 % и 12,7 % (общо 13,0 %). Феноменът NEET се дължи главно на увеличението в младежката безработица, но също и на бездействие, свързано с липсата на образование. В някои държави членки (България, Румъния, Италия) *неактивните* NEET надвишават 10 %.

Равнището на преждевременно напускащите училище постепенно намалява, като се отбелязва напредък към постигането на целта за по-малко от 10 % преждевременно напускащи училище до 2020 г. Преждевременното напускане на училище (ПНУ) е намаляло до 12,0 % през 2013 г. от 12,7 % една година преди това, като мъжете (13,6 %) са засегнати в по-голяма степен, отколкото жените (10,2 %). ПНУ обаче остава сериозен проблем, тъй като засяга около 5 млн. души, над 40 % от които са безработни. През 2013 г. в 18 държави членки процентът на преждевременно напускащите училище беше под целта от 10 %, определена в стратегията „Европа 2020“. ПНУ е било най-високо в Испания и Малта — над 20 %.

Европа отбелязва добър напредък по отношение на целта за дял на завършилите висше или равностойно на висшето образование от най-малко 40 % до 2020 г. През 2013 г. дялът на завършилите висше образование е възлизал на 36,9 %, което е с 1,2 процентни пункта повече от година по-рано. Най-висок (над 50 %) е дялът в Ирландия, Литва и Люксембург. В рамките на ЕС повече жени (39,9 %), отколкото мъже (31,5 %) завършват висше образование.

Фигура 3: Процент NEET за ЕС-28 и държавите членки през второто тримесечие на 2014 г. и най-високата и най-ниската стойност от 2008 г. насам

Източник: Евростат (наблюдение на работната сила; некоригирани по отношение на сезонните разлики данни, средно за 4 тримесечия до 2-то тримесечие на 2014 г., изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“)

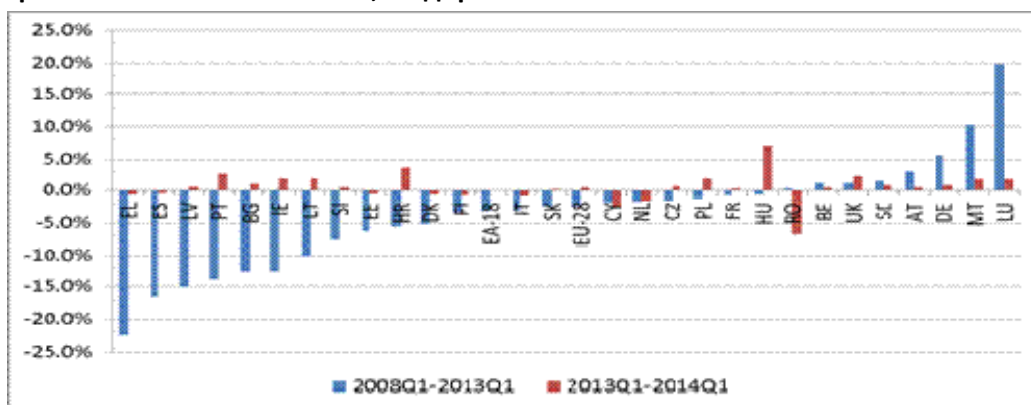
В повечето държави членки равнищата на активност са показали голяма устойчивост през годините на кризата, което се дължи главно на нарастващите равнища на активност при по-възрастните работници (на възраст 55—64 години) и при жените. Между 1-вото тримесечие на 2008 г. и 1-вото тримесечие на 2014 г. равнището на активност сред населението на възраст 15—64 години в ЕС-28 е нараснало от 70,3 % на 72,0 %, въпреки че между отделните държави са наблюдавани значителни различия. Най-голямото увеличение в равнището на активност е било отчетено в Чехия, Унгария, Литва, Люксембург, Малта и Полша, а най-голямото намаление — в Дания (но от много високо изходно равнище) и Ирландия. Макар че равнището на активност при жените се е подобрило във времето, все още е налице съществена разлика с равнището на активност при мъжете: 11,7 процентни пункта през първото тримесечие на 2014 г. (процентите при мъжете и жените са били съответно 77,9 % и 66,2 %). Разликите в равнищата на активност между двата пола са особено високи в Гърция и Италия. В някои други държави, като Австрия, Германия и Нидерландия, се наблюдава високо равнище на активност при жените и те се характеризират с широко разпространена заетост на непълно работно време при жените.

Тенденцията по отношение на равнището на заетост в ЕС продължава да е отрицателна и е необходим съществен обрат, за да бъде постигната водещата цел в стратегията „Европа 2020“ за равнище на заетост от 75 % при мъжете и жените на възраст 20—64 години. От началото на кризата равнището на заетостта в ЕС-28 е намаляло с почти 1,5 процентни пункта — от най-високата си стойност през 2008 г. до 68,4 % през първото тримесечие на 2014 г. Измененията в различните държави членки са доста различни (Фигура 4). Между първото тримесечие на 2008 г. и първото тримесечие на 2013 г. растежът на заетостта е бил особено отрицателен в няколко южноевропейски държави, балтийските държави, България и Ирландия. Голямо увеличение е било регистрирано в Люксембург и Малта и в по-малка степен в Германия. Измененията през изминалата година са по-умерени, с увеличаване на заетостта в няколко държави, чиито резултати не са били добри през предходните години.

Измененията в областта на заетостта не са разпределени поравно. Докато равнището на заетост при мъжете (20—64 години) е намаляло с повече от 3 процентни пункта между първите тримесечия на 2008 г. и 2014 г. (от 77,4 % на 74 %), заетостта при жените е намаляла съвсем слабо и през последната година дори слабо се е увеличила (с 0,8 %). Увеличенията са твърде съществени при по-възрастните работници (6,2 процентни пункта от първото тримесечие на 2008 г. насам, за да достигнат 50,9 % в началото на 2014 г., с отбелязано значително увеличение в Белгия, Германия, Франция, Унгария, Италия, Люксембург, Нидерландия и Полша), и по-специално при по-възрастните жени (8,4 процентни пункта). Що се отнася до промените в заетостта в зависимост от образователното равнище, намалението е най-голямо при нискоквалифицираните и повече или по-малко сходно при средно- и висококвалифицираните лица. Равнището на заетост при гражданите на трети държави (20—64 години) в ЕС-28 намаля от 62,4% на 55,4% между първите тримесечия на 2008 г. и 2014 г. Що се отнася до тенденциите в заетостта по отрасли, делът на отрасъла на услугите продължава да се увеличава за сметка на заетостта в отраслите на промишлеността и селското стопанство. Понастоящем тези дялове са приблизително 72,5 %, 22,5 % и 5 %. Въпреки че годините на кризата бяха много неблагоприятни за постоянната заетост, главната тежест от адаптирането засегна главно временните работни места (под формата на тяхното неподновяване). На последно място, заетостта на пълно работно време намаля с приблизително 8,1 милиона в периода между първото

тримесечие на 2008 г. и първото тримесечие на 2014 г. За разлика от това, през последните години е налице постоянен ръст на работните места на непълно работно време, като те са с 4 млн. повече, отколкото за първото тримесечие на 2008 г.

Фигура 4: Растеж на заетостта (брой заети лица на възраст 20—64 години) от първото тримесечие на 2008 г. насам, по държави членки

Източник: Евростат, изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“

Очаква се равнището на заетост слабо да се подобри в бъдеще, главно в резултат на очаквания ръст на БВП. В средносрочен план няколко тенденции ще доведат до допълнително увеличение на броя на работните места, по-специално в някои области⁴. Технологичният напредък ще създаде работни места в сектора на ИКТ (до 2015 г. се очакват 900 000 незаети работни места за специалисти по ИКТ), като застаряването на населението, независимо от настоящите и бъдещите ограничения по отношение на публичните бюджети за здравеопазване, вероятно ще доведе до увеличаване на търсенето на здравни работници и здравни услуги в средносрочен план. Освен това екологизирането на икономиката може да доведе до увеличаване на „зелените“ работни места⁵. В други отрасли, които са зависими от високите технологии, като например транспортната промишленост, също ще има нужда от наемане на работа на средно- до висококвалифицирани лица в съответствие с растежа в самолетния и пътническия

⁴ Вж. работен документ на службите на Комисията „Използване на потенциала за създаване на заетост на ИКТ“, 18.4.2012 г., SWD(2012) 96; работен документ на службите на Комисията „План за действие за работната сила на ЕС в сектора на здравеопазването“, 18.4.2012 г. SWD(2012) 93, и работен документ на службите на Комисията „Използване на потенциала за създаване на заетост на екологосъобразния растеж“, 18.4.2012 г., SWD(2012) 92.

⁵ Вж. също съобщението на Комисията „Инициатива за зелени работни места: оползотворяване на потенциала на зелената икономика за създаване на работни места“, 2.7.2014 г., COM(2014) 446.

транспорт и с високия процент на по-възрастните лица, които се очаква да напуснат транспортния сектор до 2020 г.

Малките и средните предприятия се възприемат традиционно като двигателят за растежа на заетостта, като някои изследвания показват, че между 2002 г. и 2010 г. 85 % от новите работни места в ЕС са били създадени от МСП. За разлика от това, между 2010 и 2013 г. заетостта в МСП в ЕС е спаднала с 0,5 %. При изключване на строителния отрасъл, в който са били заети един на всеки седем работници в МСП през 2008 г., това се превръща в леко увеличение с 0,3 %, което обаче е засенчено от повишението от 2 % сред големите предприятия.

До този момент също така в много държави членки предлагането на кредити в нефинансовия сектор остава слабо, което се дължи на фактори както по отношение на търсенето, така и на предлагането, включително преструктурирането на секторите и намаляването на задлъжнялостта, които последваха след финансовата криза. Освен това лихвите по банковите кредити в уязвимите държави членки продължават да са високи въпреки предприетите наскоро действия от ЕЦБ, което се отразява най-вече на МСП. Също така ограниченият достъп до финансиране вероятно ще ограничи броя на новосъздадените предприятия, което е повод за загриженост предвид това, че в чистия растеж на работните места сред МСП доказано голям дял имат наскоро основаните предприятия. Липсата на динамика в показателите за заетостта при МСП от 2010 г. насам показва възможното въздействие на евентуални уместни решения на проблемите във финансовия сектор върху заетостта. Политиките в подкрепа на създаването на предприятия също оказват значително въздействие върху заетостта.

Сегментирането на пазара на труда продължава да бъде съществено в някои държави членки. Младежката заетост се характеризира с висок дял на временна заетост и заетост на непълно работно време, съответно 42,4 % и 31,9 % (от общата заетост), през първото тримесечие на 2014 г. За сравнение, за цялото активно население делът на временната заетост и заетостта на непълно работно време е бил много по-нисък, съответно около 13 % и 19 %. Броят на жените, работещи на непълно работно време, е непропорционално голям. През първото тримесечие на 2014 г. равнището на заетостта на непълно работно време е било 32 % при жените и 8,3 % при мъжете, като в Австрия, Белгия, Германия, Нидерландия и Обединеното кралство делът на жените, работещи на непълно работно време, е бил над 40 %. В настоящия макроикономически контекст работата на срочни договори и работата на непълно работно време, които до

голяма степен са недобровolen избор⁶, могат да допринесат за създаването на работни места, а в средносрочен до дългосрочен план биха могли да представляват стъпка към сключване на постоянни договори и/или договори на пълно работно време (например за младите хора). Сегментирането е видимо също така от все още съществуващите разлики в заплащането на жените и мъжете и ниската степен на преминаване от по-малко защитени към по-защитени договорни форми на работа.

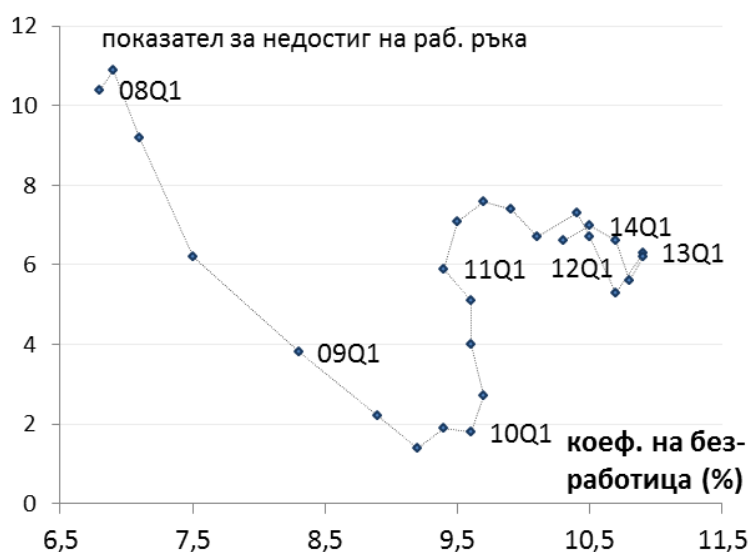
В няколко държави членки несъответствието между търсенето и предлагането на работна сила на пазара на труда се е задълбочило. Въпреки че средно броят на свободните работни места е останал относително стабилен през последните няколко години, безработицата е нараснала, което е признак за задълбочаването на несъответствието между търсенето и предлагането на пазара на труда. От кривата на Бевъридж (Фигура 5) се предполага, че приблизително от средата на 2011 г. насам структурната безработицата нараства⁷. От гледна точка на измененията в различните държавите членки, несъответствието между търсенето и предлагането на пазара на труда се е задълбочило в повечето държави членки, с явно изключение по-специално на Германия. Цялостното отрицателно изменение се дължи главно на негативни сътресения в търсенето на работна ръка, както и на нарастващо несъответствие на уменията⁸, което показва, че липсата на възможности на пазара на труда, свързана с икономическата криза, води до ефект на хистерезис, на който трябва да се противодейства чрез инвестиции в човешки капитал и осигуряване на по-ефективно съответствие.

⁶ Например принудителната заетост на непълно работно време (като процент от общата заетост на непълно работно време) в ЕС-28, е била 29,6 % през 2013 г., спрямо 25,3 % през 2008 г.

⁷ Крива на Бевъридж, или UV-крива, е графично представяне на връзката между безработицата и процента на свободните работни места (броят на незаетите работни места, изразен като дял от работната сила). Тя е наклонена надолу, тъй като обичайно по-високият коефициент на безработица е съпроводен с по-нисък процент на свободни работни места. Ако тя се придвижва навън с течение на времето, тогава определен брой свободни работни места биха били свързани с все по-високи и по-високи нива на безработица, което би означавало намаление на ефикасността на осигуряване на съответствие между търсенето и предлагането на работна сила на пазара на труда.

⁸ „Развитие на пазара на труда в Европа, 2013 г.“, Европейска комисия.

Фигура 5: Крива на Бевъридж, ЕС-28, 1-во тримесечие на 2008 г.—1-во тримесечие на 2014 г.

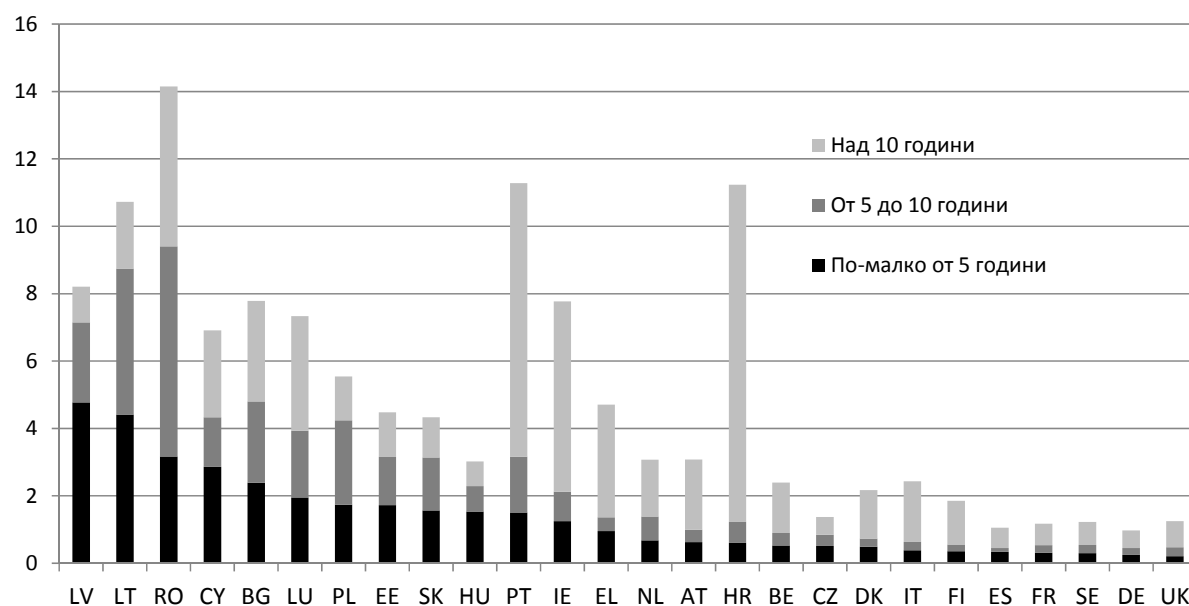
Източник: Евростат; Бележка: LSI (вертикална ос) означава „показател за недостиг на работна ръка“, който е получен от резултатите от проучването на бизнеса в ЕС (% на производствените предприятия, които посочват недостига на работна ръка като фактор, ограничаващ производството). UR означава „коефициент на безработица“.

Нарастващият брой на безработните по време на кризата, увеличаващият се дял на дългосрочно безработните и произтичащото от тях намаление на ефективността на осигуряване на съответствие между търсенето и предлагането на работна сила на пазара на труда представляват сериозни предизвикателства за активните политики по заетостта (АПЗ) и публичните служби по заетостта (ПСЗ).

Трудовата мобилност в рамките на ЕС остава ограничена, особено предвид общия размер на пазара на труда на ЕС. Въпреки че един от всеки четирима граждани на ЕС заявява, че би обмислил възможността за работа в друга държава от ЕС през следващите десет години, до 2013 г. само 3,3 % от икономически активното население на ЕС е пребивавало в друга държава членка. Разликите между отделните държави обаче са доста значителни (Фигура 6). Поради съществените разлики в коефициентите на безработица между държавите членки, нарастващият брой на хората, които искат да се преместят, се реализира частично в повишена мобилност от 2011 г. насам, но само в ограничена степен, и не толкова, колкото би било необходимо, за да играе реално балансираща роля по отношение на огромните дисбаланси между пазарите на труда в ЕС⁹.

⁹ Вж. „Основни характеристики“ на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ за по-

Фигура 6: Процент на мобилност по държави членка и по години на пребиваване, 2013 г.

Източник: „Основни характеристики“, ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“; Бележки: Процентът на мобилност е броят на гражданите в трудоспособна възраст, които живеят в друга държава членка през 2013 г., като процент от населението в трудоспособна възраст на държавата, на която същите са граждани. Стойностите за MT и SI са твърде малки, за да бъдат надеждни. Стойностите за CY, DK, EE, FI, LU и SE не са надеждни поради малкия размер на извадката.

Предлагането на умения трябва допълнително да се подобри. Няколко тенденции, по-специално глобализацията и ориентираните към уменията технологични промени, доведоха до постепенни промени в относителното търсене на различни нива на квалификация. В допълнение също така е налице промяна в относителната важност на различни видове умения, като уменията, свързани с ИКТ, и „меките“ умения, като например уменията за комуникация, придобиват все по-голямо значение за голям брой професии.

Въпреки че средното равнище на образование се е увеличило във времето, уменията, които работниците притежават, не съответстват на търсенето на умения. В резултат на тези промени в относителното търсене и предлагане на умения възможностите за заетост за висококвалифицираните лица са по-благоприятни, отколкото за средно- и нискоквалифицираните. Прогнозите за пазара на труда потвърждават тази тенденция за следващите години¹⁰.

¹⁰ нататъшен анализ.
Вж. например „Бъдещото предлагане и търсене на умения в Европа“, Европейски център за развитие на професионално обучение (Cedefop).

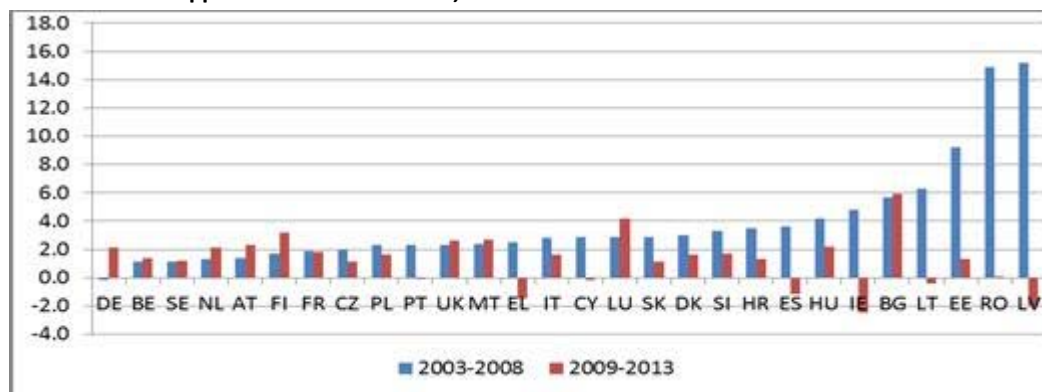
Потенциалът за растеж на Европа е застрашен от структурни слабости в нейната база от умения. По последни данни¹¹ около 20 % от населението в трудоспособна възраст е с много ниска квалификация, а в някои държави (Испания, Италия) този дял е дори още по-висок. Само в няколко държави (Естония, Финландия, Нидерландия, Швеция) процентът на лицата с много добри умения е висок и повечето европейски държави не се доближават до показателите на най-добре представящите се държави извън Европа (като Япония и Австралия). Данните за бюджетните разходи потвърждават нарастващ риск от пропуски в инвестициите в човешки капитал. Европа не инвестира ефективно в образованието и уменията, което представлява заплаха за нейната конкурентоспособност в средносрочен план и за пригодността за заетост на нейната работна сила. Деветнадесет държави членки намалиха разходите за образование в реално изражение, а 14 държави членки намалиха относителния дял от БВП, който инвестират в образование.

Измененията в трудовите възнаграждения започнаха да отразяват нуждата от уравновесяване. В периода преди кризата в някои държави членки бе забелязано значително увеличение на номиналните разходи за труд за единица продукция, а именно в Латвия, Румъния и в по-малка степен Естония, Литва, България и Ирландия (Фигура 7). В отговор на кризата измененията в номиналните разходи за труд за единица продукция, настъпили в тези държави, са били значително по-умерени от 2009 г. насам, с изключение на България, и в действителност са станали отрицателни в Ирландия, Литва и Латвия, и малко над нулата в Румъния. В Гърция и Испания също така, след увеличението в годините преди кризата, номиналните разходи за труд за единица продукция са намалели след кризата. В Германия се проявява различна тенденция, тъй като тя е единствената държава членка, в която номиналните разходи за труд за единица продукция са намалели (макар и в малка степен) преди кризата и са се увеличили през последните години. Умерени изменения на номиналните разходи за труд за единица продукция (в по-голяма степен преди кризата) са наблюдавани също по-специално в Белгия, Швеция, Нидерландия, Австрия и Финландия. От една страна, обратът в тенденциите в „проблемните“ държави членки, а от друга — „държавите с излишък“, са допринесли за външното уравновесяване, което е било необходимо, особено в рамките на еврозоната. Важно е измененията на трудовите възнаграждения

¹¹ През октомври 2013 г. ОИСР и Комисията публикуваха резултатите от ново „Проучване на уменията на възрастните (PIAAC)“, Европейска комисия, ОИСР.

да продължат да съответстват на нуждите за коригиране на външните дисбаланси и за намаляване на безработицата, и в дългосрочен план да съответстват на нарастването на производителността. Ако тенденцията е устойчива, неотдавнашното нарастване на трудовите възнаграждения в държави с „излишък“ може да доведе до засилване на недостатъчното съвкупно търсене¹².

Фигура 7: Изменения на номиналните разходи за труд за единица продукция в ЕС-28, средна стойност на годишните изменения, 2003—2008 г. и 2009—2013 г.

Източник: Евростат, изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“

Намаляването на разходите за труд за единица продукция и задържането на трудовите възнаграждения се отразиха бавно и непълно на понижаването на цените. Това непълно прехвърляне може да се обясни отчасти с едновременното нарастване на непреките данъци и административно регулираните цени в резултата на бюджетната консолидация¹³. Намалението в номиналните разходи за труд за единица продукция на фона на нееластичните цени доведе до намаление в дела на трудовите доходи в няколко държави членки, по-специално в Гърция, Испания, Ирландия и Португалия. Свързаното с това увеличение в маржовете на печалбата (все още) не е съпроводено изцяло от ръст на инвестициите.

Данъчната тежест остава висока в много държави членки. Високата, и в някои случаи нарастваща, данъчна тежест продължава да бъде важен проблем в голям брой държави членки, особено за лицата с ниски заплати и за вторите работещи членове на домакинството. Така например в случая на нископлатените лица (получаващи възнаграждение в размер на 67 % от средната работна заплата) намаляването на

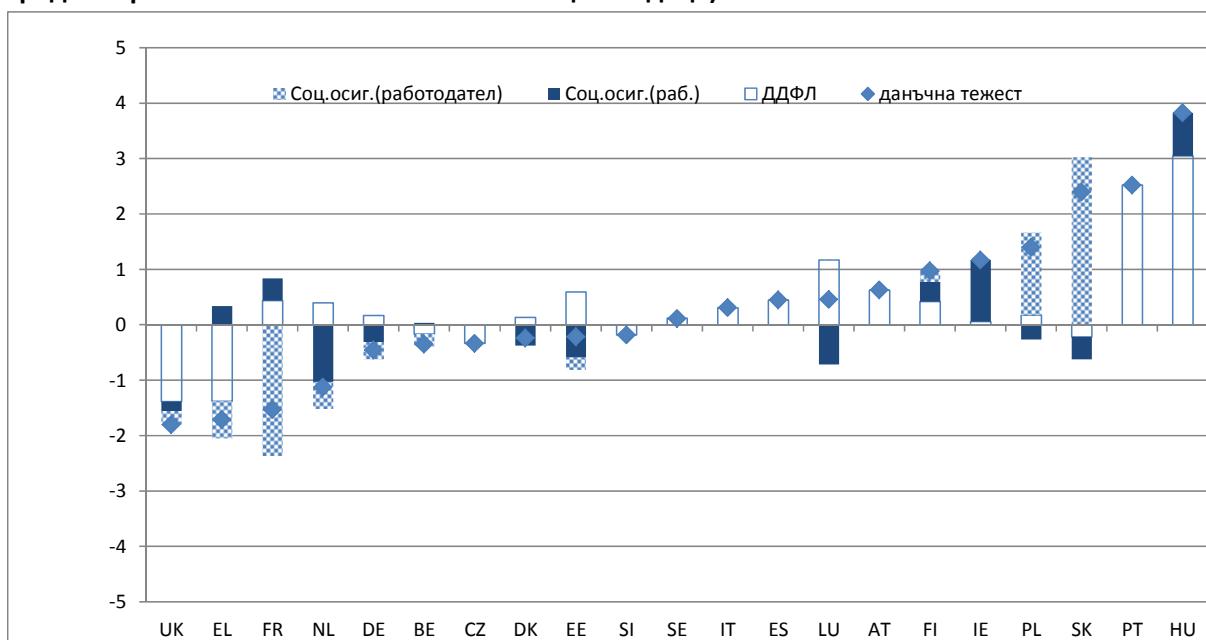
¹² Вж. например „От какво се влияе съвкупното търсене — от трудовите възнаграждения или от печалбата? Ефекти на национално и глобално равнище“, Международна организация по труда, издание „Условия на труд и заетост“ № 40 (Conditions of Work and Employment Series No. 40), Женева, 2012 г.

¹³ Вж. „Тримесечен доклад относно еврозоната“, Европейска комисия, том 12, № 3, 2013 г.

данъчната тежест в повечето държави между 2008 г. и 2010 г. беше последвано от нарастване в почти всички държави членки в следващите три години. Равнищата за 2013 г. варираха от 20 % или по-малко в Малта (2012 г.) и Ирландия до над 45 % в Белгия, Германия, Франция и Унгария.

Промените в общата данъчна тежест произтичат главно от данъка върху доходите на физическите лица (ДДФЛ), който нарасна в 15 от 21 държави членки (Фигура 8). Увеличението на ДДФЛ (поне за този конкретен тип домакинства и на 67 % от средната работна заплата) са били особено големи в Португалия и Унгария, докато този данък е намалял твърде съществено в Обединеното кралство и Гърция. Като се отчитат заедно данъкът върху доходите на физическите лица и социалноосигурителните вноски на заетите лица, тежестта за заетите лица се е увеличила в 10 държави членки, като увеличението е било в по-малка степен за работодателите (3 държави с увеличение на данъчната тежест). Като цяло равнището на социалноосигурителните вноски, които правят работодателите, са останали повече или по-малко стабилни в повечето държави членки, с няколко изключения; налице са били сравнително големи увеличения в Полша и Словакия, като в същото време равнището е намаляло значително във Франция.

Фигура 8: Промяна в общата данъчна тежест между 2011 г. и 2013 г. по компоненти (67 % от средната работна заплата за несемейно лице без деца)

Източник: База данни за данъчните и осигурителните системи на ЕК и ОИСР; Бележка: Данни за държавите, които не членуват в ОИСР (BG, CY, HR, LV, LT, MT и RO), не са налични.

Борбата с недекларирания труд представлява предизвикателство в някои държави членки. Недекларираният труд обхваща широк спектър от дейности — от недекларирания труд в редовни предприятия до нелегална работа на лица, работещи за собствена сметка, но изключва тези, свързани с незаконни стоки или услуги. Недекларираният труд има няколко отрицателни последствия. От макроикономическа гледна точка той води до намаляване на данъчните приходи (подоходен данък и ДДС) и подкопава финансирането на системите за социална сигурност. В микроикономически аспект недекларираният труд и другите нетипични форми на заетост, като например фиктивната самостоятелна заетост, обикновено водят до нарушаване на лоялната конкуренция между предприятията, като проправят пътя за социален дъмпинг, който спъва създаването на редовна заетост с пълна социална закрила. Освен това недекларираният труд е причина за неефективност по отношение на производителността, тъй като по принцип предприятията от неформалната икономика избягват използването на формални услуги и стоки (например кредити) и не разрастват дейността си. Въпреки че е трудно да се получат напълно надеждни данни относно обема на сивата икономика и недекларирания труд, според приблизителни данни този въпрос представлява истинско предизвикателство в някои държави членки¹⁴. Освен това, обхватът на недекларирания труд може да се разширява поради няколко социално-икономически тенденции, като например преразпределението на отраслите и интернационализацията на икономиката, намаляването на стандартните форми на труд и социалните сътресения в някои държави членки.

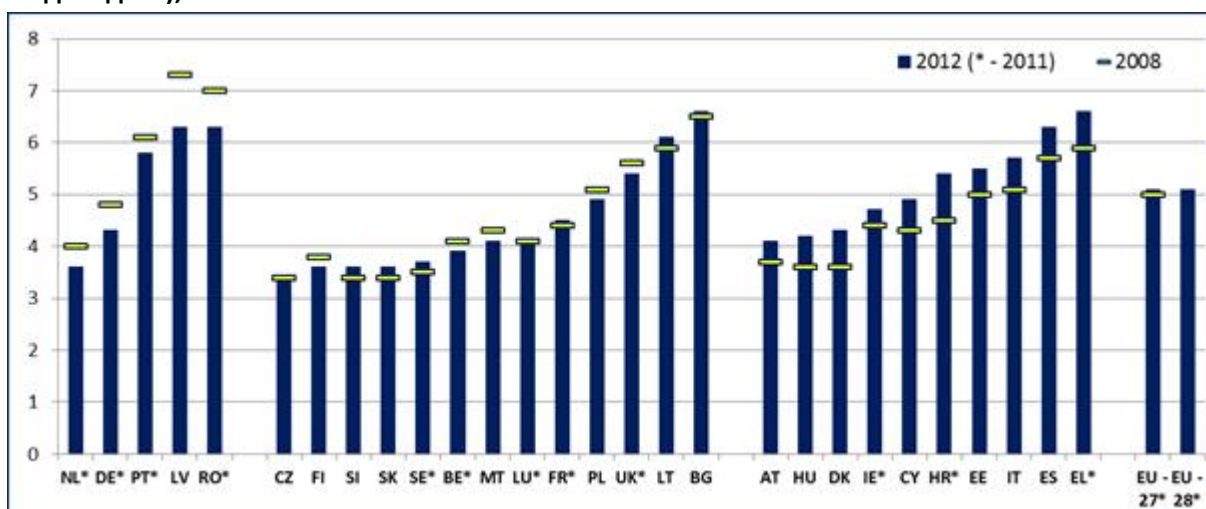
Въпреки че икономическите процеси по принцип засягат различни групи от населението по различни начини, равнищата на неравенство се увеличиха в много държави членки. Въпреки че съотношението S80/S20¹⁵ средно за ЕС остана стабилно в периода 2008—2013 г., сред държавите членки се наблюдават значителни вариации и

¹⁴ Вж. напр. „Борбата срещу недекларирания труд в 27 държави — членки на ЕС, и Норвегия: подходи и мерки от 2008 г. насам“ („Tackling Undeclared Work in 27 European Union Member States and Norway: Approaches and Measures Since 2008“), Eurofound, Дъблин, 2013 г.; Hazans, M. (2011 г.), Недекларирана работна ръка в Европа („Informal Workers Across Europe“), Научно изследване № 5912, Световна банка, Вашингтон.

¹⁵ Квинтилното съотношение на доходите или съотношението S80/S20 измерва неравенствата при разпределението на доходите. То се изчислява като съотношение на общия доход, получен от 20-те % от населението с най-високи доходи (горният квинтил) към дохода, получен от 20-те % от населението с най-ниски доходи (долният квинтил). Всички доходи са събрани като приравнени разполагаеми доходи.

растящи различия по отношение на неравенството (Фигура 9). Неравенството нарасна в повечето от южните държави членки (Испания, Гърция, Италия и Кипър), както и в Хърватия, Естония, Дания и Унгария, и в малка степен в Ирландия и Австрия. Въпреки неотдавнашните подобрения, неравенството остава особен повод за безпокойство също така в България, Гърция, Латвия, Румъния, Испания и Литва (вж. също Фигура V в глава 3).

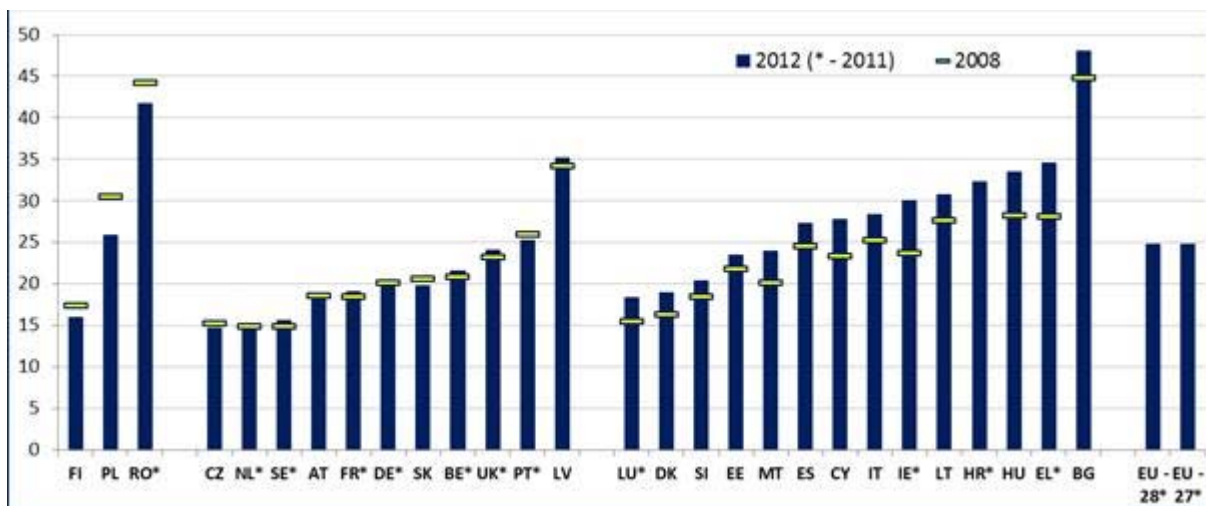
Фигура 9: Неравенства при разпределението на доходите (S80/S20; квинтилно съотношение на доходите), 2008—2012 г.

Източник: Евростат, Статистически данни на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC), 2013 г.; позоваващи се на доходите за 2012 г. Бележка: * — данни за 2011 г. (данни за 2012 г. все още не са на разположение за BE, DE, IE, EL, FR, HR, LU, NL, PT, RO, SE, UK).

Процентът на хората, изложени на риск от бедност и социално изключване (ИРБИ), се е увеличил значително, с все по-големи различия между държавите членки. От началото на кризата през 2008 г. до 2012 г. броят на изложените на риск от бедност или социално изключване европейски граждани е нараснал тревожно с 8,7 млн. (с изключение на Хърватия) и е достигнал 25,1 % от населението на ЕС-28 през 2012 г. (Фигура 10).

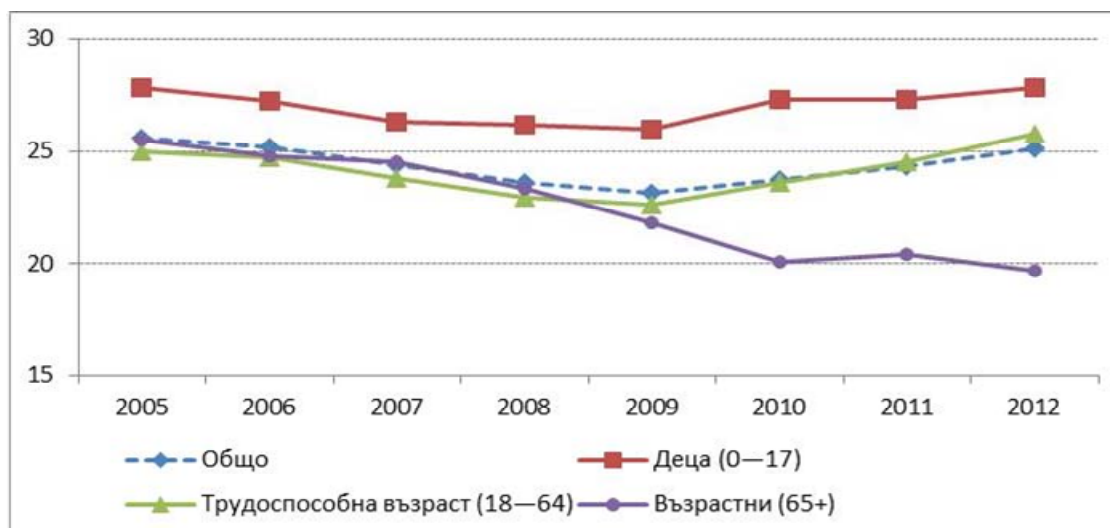
Фигура 10: Изменения в процента на изложените на риск от изпадане в бедност или социално изключване (ИРБИ) през периода 2008—2012 г.

Източник: Евростат, Статистически данни на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC), 2013 г.; позоваващи се на доходите за 2012 г. Бележка: * — данни за 2011 г. (данни за 2012 г. не са на разположение за BE, DE, IE, EL, FR, HR, LU, NL, PT, RO, SE, UK).

Измененията в равнищата на бедност варират значително между отделните възрастови групи. Като цяло, населението в трудоспособна възраст е засегнато в най-голяма степен от кризата (Фигура 11; също Фигура IV в глава 3), главно поради растящите равнища на безработица или на домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, както и на бедността при работещите. През 2012 г. около 50 млн. души в работоспособна възраст са живеели с по-малко от 60 % от националния приравнен медианен доход в ЕС-28, а 31,8 милиона (31,5 милиона през 2013 г.) са страдали от сериозни материални лишения. 10,9 % от населението на възраст 18—59 г. са живели в домакинства на безработни през 2012 г.

Фигура 11: Изменения в процента на изложените на риск от изпадане в бедност или социално изключване (ИРБИ) от 2005 г. насам в ЕС-28, общо, при децата, населението в трудоспособна възраст и възрастните хора

Източник: Евростат, статистика на ЕС за доходите и условията на живот, Бележка. Средна стойност за ЕС-27 за периода 2005—2009 г.; Средна стойност за ЕС-28 за периода 2010—2012 г. Данни за доходите и условията на живот за 2013 г. все още не са на разположение.

По-възрастните хора (над 65 години) са били относително по-малко засегнати, тъй като при тях рискът от бедност или социално изключване в повечето държави членки е намалял, като все още жените в напреднала възраст са били засегнати в по-голяма степен от риска от бедност от мъжете в тази възрастова група. Това относително подобрене обаче не отразява непременно промяна в положението с реалните доходи на възрастните хора, а се дължи главно на факта, че пенсиите до голяма степен са останали непроменени, докато равнището на доходите за населението в трудоспособна възраст се е запазило на същото равнище или е намаляло.

Деца са изправени пред нарастващ риск от бедност или социално изключване от 2008 г. насам, тъй като положението на техните родители (повечето в трудоспособна възраст) се е влошило. Това е станало в повече от 20 държави членки в сравнение с 2008 г., като домакинствата с един родител са изправени пред риск от бедност и социално изключване (ЕС-28: 47,8 % през 2012 г.), който е повече от два пъти по-висок, отколкото при семействата с двама възрастни (24,4 %). Този съществено по-висок риск от бедност при домакинства с един родител се наблюдава във всички държави членки, като той варира от 35 % в Словения, Финландия и Дания до 78 % в България. Подобна е ситуацията при семействата с три или повече деца, при които рискът от бедност или социално изключване е значително по-висок (за ЕС-28: 30,9 %), отколкото при населението като цяло. Мъжете в работоспособна възраст бяха засегнати

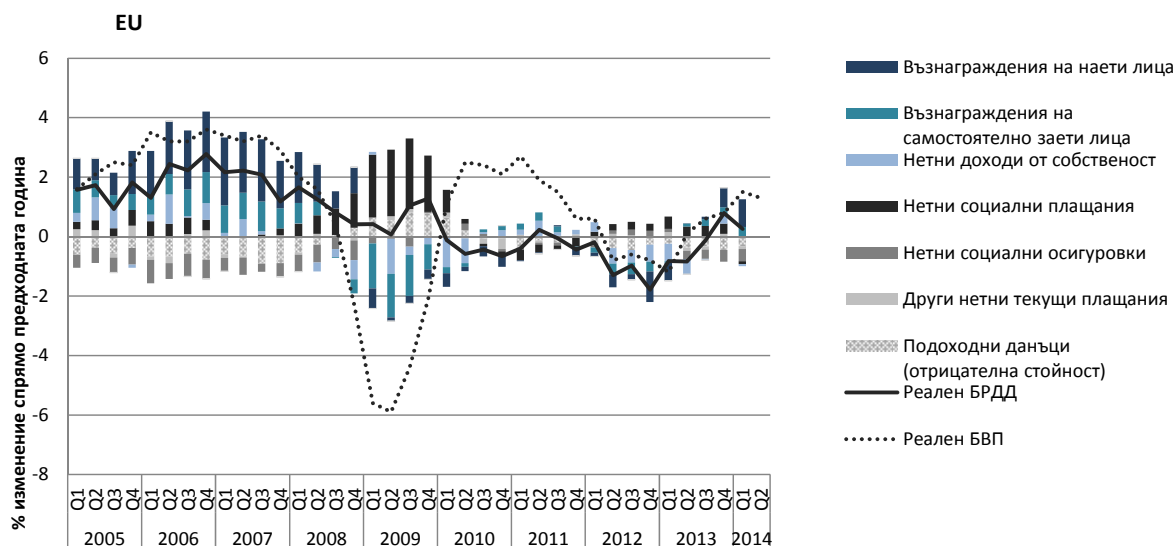
по-пряко от влошаването на условията на пазара на труда по време на кризата. Жените обаче все още са изправени пред по-висок риск от (продължителна) бедност или изключване, отколкото мъжете, поради периоди на бездействие, свързани с грижите за децата, и (доброволна или принудителна) работа на непълно работно време.

През 2012 г. рискът от бедност и социално изключване е бил много по-висок (48,9 %) за гражданите на трети държави (на възраст 18—64 години), отколкото за гражданите на съответната държава (24,3 %); увеличение от над 3 процентни пункта между 2012 и 2013 г.

Средно за ЕС растежът на brutния располагаем доход на домакинствата (БРДД) се е подобрил в реално изражение към края на 2013 г., след почти четири години непрекъснат спад (вж. също глава 3 за повече обсъждания относно измененията в brutния располагаем доход на домакинствата). Това се е дължало на увеличаването на пазарните доходи (възнаграждения на наетите лица, възнаграждения на самостоятелно заети лица и доходи от собственост), подпомогано от увеличение на извършените социални плащания към домакинствата¹⁶. Остава да се види дали подобрението през 2013 г. ще е устойчиво, тъй като създаването на работни места е все още незначително, въздействието на данъчните и осигурителните системи продължава да бъде слабо и най-новите данни от 2014 г. отново показват спад (Фигура 12).

Фигура 12: Принос на компонентите на brutния располагаем доход на домакинствата (БРДД) за неговия растеж

¹⁶ Вж. повече данни в Трудовата заетост и социалното положение в ЕС, тримесечен преглед, юни 2014 г.

Източник: Евростат – секторни сметки

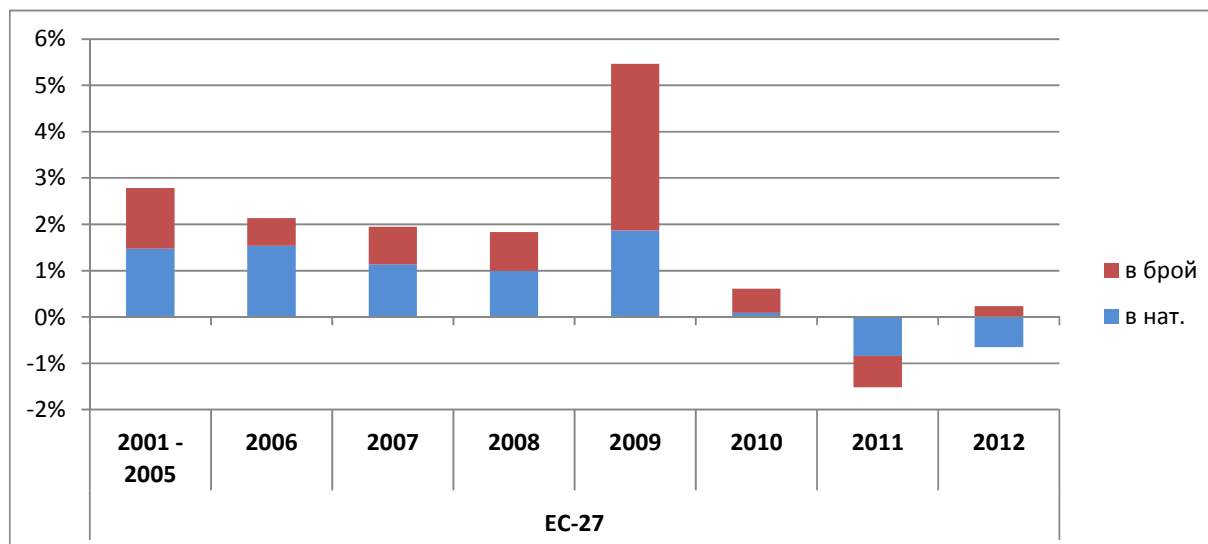
Преразпределителните въздействия на промените в данъчните и осигурителните системи през последните години са се различавали значително в отделните държави¹⁷. В зависимост от тяхното проектиране, промените в данъчните и осигурителните системи са засегнали по различен начин домакинствата с високи доходи и тези с ниски доходи. В няколко държави неблагоприятните въздействия са влошили допълнително жизнения стандарт, в частност на домакинствата с ниски доходи. Други държави членки са обърнали по-голямо внимание на аспекта на преразпределение на своите промени в данъчните и осигурителните системи и по този начин са успели да избегнат ситуация, при която домакинствата с ниски доходи да са засегнати непропорционално. Тези разлики в преразпределителните въздействия са възникнали независимо от разликите в общия размер на корекциите.

Като цяло, след като достигна връх през 2009 г., след 2011 г. растежът на социалните разходи е бил отрицателен. В ранния етап на кризата (до 2009 г.) увеличението на социалните разходи се е дължало главно на разходите за безработица, но също така, в по-малка степен, и на други функции (по-специално на пенсиите и здравеопазването). Растежът в социалните разходи е намалял през 2010 г., което е резултат на съчетанието от изтичащи мерки за фискално стимулиране и стандартния процес на постепенно спиране на автоматичното стабилизиране във възстановяващите се държави. От 2011 г. насам

¹⁷ Трудова заетост и социално положение в ЕС - тримесечен преглед - март 2014 г. - Притурка относно тенденциите в социалните разходи (2014 г.).

социалните разходи, в частност за помощи в натура и услуги, намаляха въпреки по-нататъшното влошаване на икономическите и социалните условия (Фигура 13)¹⁸.

Фигура 13: Принос на паричните и непаричните помощи за растежа на реалните публични социални разходи в ЕС (2001–2012 г.)

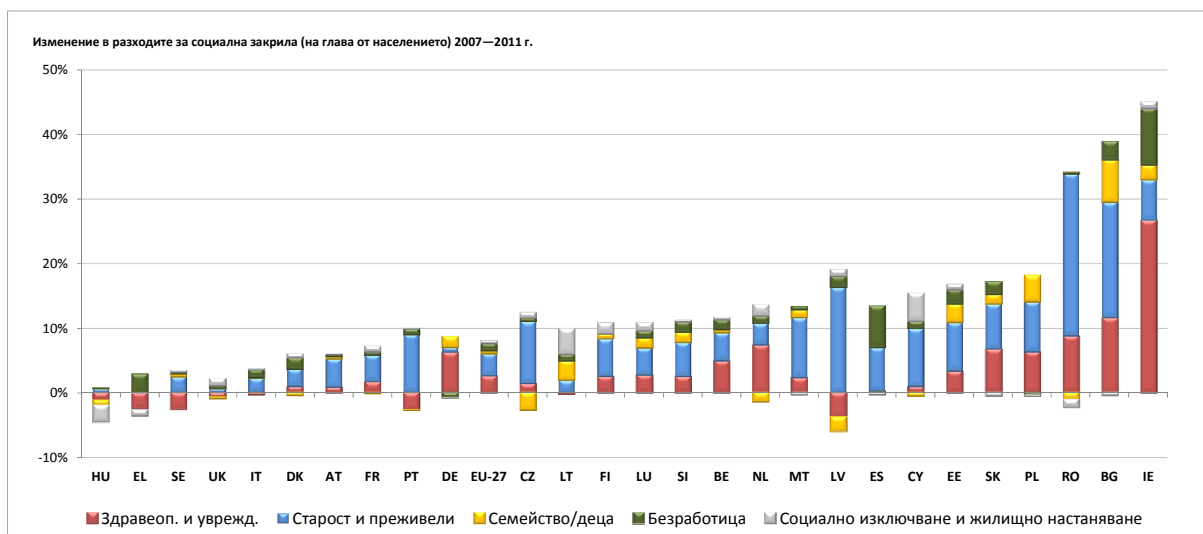
Източник: национални сметки, изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“

Структурата на разходите за социална закрила също е била изменена вследствие на кризата. Между 2007 и 2011 г. (действителните) разходи за социална закрила на глава от населението са се увеличили с 8 процента в ЕС-27 (Фигура 14). Елементите от най-голямо значение за увеличението са били в областта на пенсиите (увеличаването на плащанията за старост и за преживели лица представлява 44 % от общото увеличение), здравеопазването и уврежданията (32 %). Следователно различията между държавите членки са значителни, тъй като за периода 2007—2011 г. увеличението на общия размер на разходите за социална закрила на глава от населението е било под 5 % в четири държави членки, докато това увеличение възлиза на над 15 % в седем държави членки.

Фигура 14: Промени в разходите за социална закрила на глава от населението в периода 2007—2011 г.; чрез функцията за социална закрила

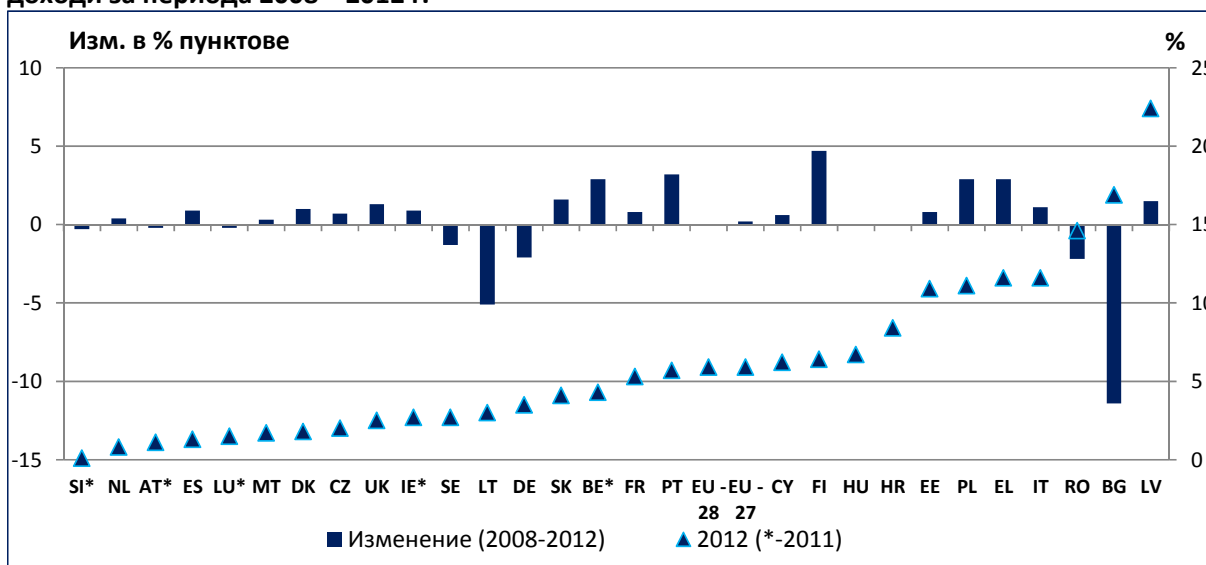
Бележка: принос по функции към общия растеж на социалните разходи (на глава от населението по постоянни цени от 2005 г.); Източник: ESSPROS

18 Вж. Трудовата заетост и социалното положение в ЕС, тримесечен преглед, март 2013 г. Анализът показва, че корекцията, свързана с намаляването на социалните разходи, отчетена от 2011 г. насам, изглежда по-съществена в сравнение с подобни епизоди на рецесия през последните три десетилетия.

В някои държави членки лицата в уязвимо положение и с ниски доходи са продължили да изпитват затруднения по отношение на достъпа до здравни грижи. Независимо от това, че от 2008 г. до 2012 г. за ЕС-27 като цяло делът на лицата в групите с най-ниски доходи, съобщили за неудовлетворени потребности от здравни грижи, се е увеличил умерено, значително увеличение е било регистрирано в страни като Финландия, Португалия и Гърция (вж. Фигура 15). Най-високото равнище на неудовлетворени потребности от здравни грижи през 2012 г. е докладвано в Латвия, България и Румъния. Независимо от това, че най-големият спад е бил в България (с – 11,4 процентни пункта от 2008 г. до 2012 г.), делът на лицата с неудовлетворени потребности от здравни грижи през 2012 г. е останал значителен (16,9 %).

Фигура 15: Неудовлетворена потребност от здравни грижи, квинтил на лицата с най-ниски доходи за периода 2008—2012 г.

Източник: Евростат, статистически данни на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC), 2012 г. Бележка: Неудовлетворена потребност от здравни грижи: прекалено скъпи, прекалено отдалечени или в „списък на чакащите“. * — данни за 2011 г. (няма данни за 2012 г. за BE, IE, LU и AT; не са налични данни за 2008 г. за Хърватия и ЕС-28).

2. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАСОКИТЕ ЗА ЗАЕТОСТ: РЕФОРМИ В ЗАЕТОСТТА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

В настоящия раздел¹⁹ е представен преглед на реформите и мерките, въведени от държавите членки през последните 12 месеца. В Насоките за заетостта²⁰ на държавите членки се предлагат стабилни насоки в областта на политиката за това как да отговорят на трудовите и социалните предизвикателства на фона на сегашните тенденции и с оглед на постигането на целите в стратегията „Европа 2020“ (представени в раздел 1). В годишния обзор на растежа за 2014 г. са определени приоритетите и насоките в областта на политиката за държавите членки, които представят своите национални програми за реформи в рамката на европейския семестър за 2014 г. Националните програми за реформи бяха съответно преразгледани и въз основа на предложенията на Комисията Съветът направи специфични за всяка държава препоръки. Комитетът по заетостта и Комитетът за социална закрила разглеждат резултатите от работата на държавите членки и напредъка в отговор на важни предизвикателства чрез прилагане на инструмент за наблюдение на резултатите в областта на заетостта и инструмент за наблюдение на резултатите в областта на социалната закрила. Последващите реформи на политиката ще бъдат оценени в контекста на европейския семестър за 2015 г.

Европейският социален фонд подпомага усилията за постигането на целите на „Европа 2020“ посредством действия в борбата с безработицата със специален акцент върху младежта, в рамките на които се предлагат стажове и професионално обучение, предназначени за преквалификация и за повишаване на квалификацията, както и чрез подкрепа за образователни дейности за борба с бедността и социалното изключване и чрез подпомагане на изграждането на административен капацитет. За програмния период 2014—2020 г. тясното съгласуване между ЕСФ и други европейски структурни и инвестиционни фондове и приоритетите на политиката в стратегията „Европа 2020“, заедно с акцента на фондовете върху постигането на резултати, ще засили тяхната роля като финансови стълбове на стратегията.

¹⁹ Този раздел съдържа актуална информация за ситуацията, представена в предходния съвместен доклад за заетостта, и поради ограничения, свързани с обема на текста, той не е изчерпателен и няма за цел да докладва за всички реформи и мерки на политиката. Като правило мерките, които са били само обявени, но не са представени — за одобрение от Парламента или за колективно договаряне със социалните партньори — не са обхванати в доклада.

²⁰ Решение 2010/707/ЕС на Съвета от 21 октомври 2010 г. относно насоки за политиките за заетост на държавите членки.

Във всички области, които са описани в разделите по-долу, са били предприети реформи. Въпреки това степента на напредък се различава в зависимост от областите на политиката, както и между държавите членки. По тази причина са необходими допълнителни усилия, въпреки че в много случаи цялостният ефект от реформите все още не е видим, тъй като обикновено се изисква време, за да може той да се прояви. Също така „стойността“ на реформите обикновено не може да бъде оценявана поотделно, тъй като по едно и също време биха могли да се предприемат няколко реформи. Затова, когато държавите членки разработват политики и реформи, те следва да предвидят съответни компромисни решения.

Текстовото поле по-долу представя общ преглед на съществуващите на пазара на труда разлики между половете и реформите, които могат да подпомогнат напредъка към постигане на равенство между половете, които са допълнително обяснени във всяка съответна насока.

Равенство между половете: пазарът на труда все още се характеризира със значителни неравенства²¹

Независимо от това, че е отбелязан напредък, все още преобладават значителни различия между половете. Равнището на заетост при жените остава доста по-ниско от това при мъжете (62,8 % към 74 % в началото на 2014 г.). Разликата в заетостта в еквивалент на пълно работно време е дори още по-голяма (18,3 процентни пункта през 2013 г.). Освен това заплащането на жените е с 16 % по-ниско за час работа. Вzeti заедно, разликите между половете по отношение на заетостта, в брой отработени часове и в заплащането водят до големи различия между половете в общите доходи (37 % в целия ЕС). Тъй като пенсиите отразяват доходите през целия живот, разликите между половете при пенсиите също са големи (средно 39 %). Рискът от бедност или социално изключване за лицата над 55 годишна възраст е по-висок при жените във всички държави членки.

Достъпът до достъпни и качествени услуги за грижи за децата, услуги по дългосрочни грижи и грижи извън училището, гъвкавите режими на работа,

²¹ Следва да се отбележи, че в годишния доклад на Комисията относно напредъка в областта на равенството между жените и мъжете се предоставя подробен анализ

както и адекватната политика в областта на отпуските продължават да играят ключова роля в устойчивостта на заетостта на жените и в подпомагането на мъжете и жените да съчетават професионалния и семейния живот. Докато от 2005 г. повечето от държавите членки отбелязаха напредък към постигането на целите от Барселона за осигуряването на грижи за децата, само девет държави членки постигнаха целта за осигуряване на детски заведения за 33 % от децата на възраст под три години през 2012 г.²², а единадесет постигнаха целта за осигуряване на детски заведения за 90 % от децата на възраст между три години и задължителната училищна възраст. Данъчните и осигурителните системи в някои държави продължават да препятстват жените да започнат работа или да работят повече, в частност чрез създаване на демотивиращи фактори за работа на пълно работно време за втория член на домакинството.

Сегрегацията на пазара на труда и стереотипите по отношение на пола могат да попречат на мъжете и жените да реализират пълния си потенциал и да доведат до неоптимално съответствие между уменията и работните места. Понастоящем жените надвишават по численост мъжете по отношение на участието в образование и обучение, но техният брой е непропорционално висок в области, които са свързани с традиционните роли, като здравеопазване и социална дейност, хуманитарни науки и преподаване, докато в области като наука, технологии, инженерство и математика (НТИМ) все още преобладават мъжете.

Предприети са действия за стимулиране на заетостта сред жените и за съчетаване на работата и семейния живот, но с различен обхват и амбиция в рамките на ЕС. Мерките, взети от държавите членки, са насочени например към (продължаване на) увеличаване на наличието на детски заведения и/или изменение на разпоредбите за родителски отпуск, или правилата за гъвкаво работно време. Регистрирани са по-малко инициативи, насочени към намаляване на разликата в заплащането между половете, или към намаляване на фискалните демотивиращи фактори за оставането/навлизането на жените на пазара на труда. Някои държави членки са предприели мерки за борба с детската бедност и за адаптиране на системата за изплащане на обезщетения с цел оказване на подкрепа на семействата/родителите (с ниски доходи). Независимо от това, че в много държави е предвидено (постепенно) изравняване на пенсионната възраст за мъжете и жените, в някои случаи също така са били предприети стъпки във връзка с

²² Последни данни; публикувани през пролетта на 2014 г.

насърчаване на участието на възрастните жени на пазара на труда или с адаптиране на натрупването на пенсионните права.

2.1 Насока за заетост 7: Увеличаване на участието в пазара на труда и намаляване на структурната безработица

Чрез процеса на модернизиране на законодателството за защита на заетостта са продължили насърчаването, по различни начини, на динамиката на заетостта в държавите членки, както и борбата със сегментацията. Хърватия е приключила втория етап в реформата своето трудово законодателство, като е приела нов Закон за труда, улесняващ използването на гъвкави трудови договори, в това число работа на непълно работно време, сезона работа и работа чрез агенции за временна заетост, облекчаване на законодателството относно работното време и опростяване на процедурите за освобождаване от работа. След цялостното споразумение със социалните партньори Нидерландия е в процес на прилагане на опростяването на процедурите за освобождаване от работа, за определяне на горна граница на размера на обезщетението при прекратяване на трудовия договор, свързана по-скоро със стажа, отколкото с възрастта, с едновременно затягане на правилата за временна работа, за да се предотврати сегментацията на пазара на труда, и реформиране на системата за обезщетения при безработица. Испания е опростила образците на договори за дружествата, изяснила е процедурите за колективно уволнение, насърчила е работата на непълно работно време чрез свързани с осигурителния стаж стимули и е повишила гъвкавостта при използването на допълнителни часове. Италия е облекчила условията, при които предприятията могат да сключват срочни договори и договори за стаж, като по-нататъшна всеобхватна реформа на законодателството за защита на заетостта и на активната политика по заетостта е на законодателен етап в парламента. Словакия е ограничила продължителността на работата, извършвана извън основното трудово правоотношение, до една година (т.нар. *трудови договорености*).

Способността на държавите членки да увеличат значително равнището на заетост на жените зависи до голяма степен от наличието на висококачествени и достъпни грижи за деца. По данни на ОИСР се потвърждава, че грижите за децата са ключов фактор за участието на жените на пазара на труда. Няколко държави са продължили прилагането на мерки, въведени през предходните години, и/или са предоставили

допълнителни средства за грижи за деца (Австрия, Германия, Ирландия, Малта, Полша), докато други неотдавна са изготвили мерки за въвеждане на ново законодателство или проекти (Чехия, Словакия). От април 2014 г. Малта е започнала да предлага на семействата, в които и двамата родители работят, безплатни и всеобщи грижи за деца. Грижите за децата са на разположение през работното време на родителя/ите, както и допълнително един час на ден за пътуване. Освен това в бюджета за 2014 г. е предвидена безплатна услуга за деца в детски градини и държавни начални училища, която ще бъде предложена през учебните дни на работещите родители, които желаят да доведат своите деца в училището един час преди започване на занятията. В Чехия законът за детските групи, който е бил отлаган от няколко години и има за цел да облекчи създаването на детски заведения извън мрежата от публични детски градини, е одобрен от парламента.

В редица държави са били взети мерки за подобряване на гъвкавостта на режимите на работа или за изменение на разпоредбите за родителски отпуск (Обединеното кралство, Испания, Полша, Германия, Финландия). В Обединеното кралство обхватът на правото да бъдат поискани гъвкави условия на труд е бил разширен, като от 2014 г. нататък той включва всички служители. Изплащане на безвъзмездни средства за работа от разстояние – за наемане на безработни родители (отглеждащи най-малко едно дете на възраст под 6 години), които се връщат на пазара на труда, или за онези, които са напуснали работа с цел полагане на грижи за други лица на издръжка – е въведено от 2 май 2014 г. в Полша като част от изменението на Закона за насърчване на заетостта и за институциите на пазара на труда. В Италия, като част от обсъждания понастоящем Закон за работните места, са предложени мерки за изменение на отпуските по майчинство. В Германия реформата на родителските обезщетения, която ще влезе в сила през януари 2015 г., стимулира и двамата родители да съчетават грижите за децата с работата.

В по-малък брой случаи инициативи са били насочени към намаляването на разликата в заплащането на жените и мъжете. В Австрия докладите за равното заплащане са задължителни за фирми с повече от 250 работници и служители от 2013 г. насам, и с над 150 работници и служители от 2014 г. насам.

Мерки в областта на данъчното облагане са били обявени в рамките на италианския „Закон за работните места“ и в Малта, с предвидено увеличаване на данъчния кредит за

родители, които записват децата си в частни детски заведения (от 1 300 на 2 000 евро). От 2015 г. в Обединеното кралство ще бъде въведена схема за необлагаеми грижи за децата на работещите семейства, която ще замени действащата понастоящем система от ваучери и пряко договаряне на грижи за деца. На семействата, отговарящи на условията, ще бъдат възстановени 20 % от годишните им разходи за грижи за децата, извършени за изплащане на такси, до 10 000 GBP на дете.

Редица държави членки са подхождали към механизмите за определяне на заплатите с цел насърчаване на привеждането в съответствие на изменението на заплатите с производителността. Други държави членки са положили усилия за увеличаване на разполагаемия доход на домакинствата, с особен акцент върху минималната работна заплата. От 1 януари 2015 г. в Германия ще бъде въведена обща почасова минимална работна заплата от 8,50 EUR, с преходен период, предвиждащ някои изключения до края на 2016 г. Естония, Румъния и Словакия са повишили равнищата на националните си минимални работни заплати с оглед борба с бедността сред работещите, а в Обединеното кралство са били засилени санкциите за работодатели, които не прилагат изискванията за национална минимална работна заплата. В Австрия обхватът на задължението за посочване на колективно договорените минимални заплати в обявите за свободни работни места е бил разширен с оглед включване на всички работодатели в отраслите, в които не съществува колективен трудов договор. От своя страна Португалия – в рамките на широкообхватни реформи — е приложила намаления на възнагражденията на високоплатените лица сред работещите в сферата на публичните услуги.

Предприети са някои мерки за намаляване на данъчната тежест върху труда, особено за лицата в неравностойно положение, и за стимулиране на търсенето на работна ръка и потреблението. Белгия се е намесила за намаляването на социалноосигурителните вноски, плащани от работниците с ниски доходи, освободила е работодателите от плащане на социалноосигурителни вноски върху заплащането на допълнителните часове труд в избрани отрасли, и е разширила обхвата на освобождаването на работниците и служителите от данък, удържан при източника. Италия е намалила данъка върху доходите на физическите лица за лицата с нисък доход за 2014 г. и е приложила постоянно намаляване с 10 % на регионалния данък върху икономическите дейности, дължим от работодателите. Испанското правителство е одобрило проект за данъчна реформа, която да бъде въведена постепенно между 2015 и

2016 г. и да включва намаление на данъчните ставки от седем на пет, леко понижение на пределните данъчни ставки и увеличаване на размера на необлагаемата сума. Словакия е увеличила прага за освобождаване от социалноосигурителни вноски на доходите на студентите, а Естония ще увеличи облекченията за данъка върху доходите, считано от 1 януари 2015 г. В контекста на широкообхватен пакет от бюджетни мерки, Латвия е облекчила данъчната тежест, особено за семействата с лица на издръжка, чрез увеличаване на целеви необлагаеми тавани за данъка върху доходите на физическите лица и вноските за социално осигуряване. За първа година Франция е приложила основан на заплатите данъчен кредит за предприятията, към който през 2015 г. ще бъдат добавени намаляване на социалноосигурителните вноски за сметка на работодателя, като е взето и решение за мерки за намаляване на данъка върху доходите на лицата с медианни и ниски доходи.

Някои държави членки са увеличили усилията си срещу недекларирания труд. В Словения чрез изменения на Закона за предотвратяване на недекларирания труд и заетост е въведена система на ваучери за лична допълнителна работа, митническите служби са включени в контрола върху незаконните трудови практики, и са увеличени санкциите, по-специално за калайджийството. През август 2014 г. Хърватия е създала комисия за борба с недекларирания труд със задача да направи оценка на съществуващите мерки, да наблюдава тяхното прилагане и да предлага нови мерки или необходими изменения.

Изпълнението на препоръката на Съвета за създаване на Гаранция за младежта е дало тласък за прилагането на смела структурна реформа, включваща много аспекти на активната политика на пазара на труда в държавите членки. През 2014 г. всички държави членки са представили своите планове за прилагане на Гаранцията за младежта и са ги обсъдили с Комисията. Изпълнението ще бъде от ключово значение, но вече са направени обещаващи първи стъпки.

Някои държави членки са положили усилия за модернизиране на подкрепата за младите хора от страна на публичните служби по заетостта. В Белгия публичната служба по заетостта за регион Брюксел, *Actiris*, е създала специална служба, занимаваща се с Гаранция за младежта, чиято роля е да предоставя на младите хора, които са официално регистрирани като търсещи работа, специфична подкрепа за намирането на работни места и стажове. Румъния е стартирала две пилотни схеми по

Гаранция за младежта, водещи до създаване на 27 центъра по Гаранция за младежта (които понастоящем се подкрепят от Европейския социален фонд), насочени към това да идентифицират младите NEET и да им предлагат интегрирани пакети от персонализирани услуги. В Испания е била приета стратегия за активизиране и заетост за периода 2014—2016 г. като основен инструмент на политиката за координация, за осъществяване на преход към основан на резултатите подход към активната политика по заетостта. В Италия създаването на интегрирани електронни портали позволява на хората да се регистрират директно онлайн и да се свързват с национален регистър с оглед улесняване на автоматичната проверка на изпълнението на изискванията и изпращането на предложения.

В някои държави членки средство за насърчаване на активизирането на търсещите работа млади хора са били целевите стимули за наемане и субсидиите за стартиращи предприятия. Нидерландия е приела намаление на данъка за работодателите, наемащи млади хора, които получават обезщетения за безработица или социално подпомагане за срок до две години, а Полша е въвела освобождаване от социалноосигурителни вноски за лицата до 30-годишна възраст. Други държави членки са приели нови стимули за наемане с цел стимулиране на създаването на работни места за други групи сред дългосрочно безработните. Общи стимули за наемане са били въведени или засилени в Португалия, Малта, Гърция, Испания и Кипър. Например, Малта предлага на работодателите субсидиране на заплатите за новоназначени лица до половината от основната заплата и от осигурителните вноски за срок до една година, а Испания е одобрила плоска ставка на социалноосигурителната вноска за предприятията, наемащи нови работници на безсрочни договори, включително договори за работа на непълно работно време, за срок до две години (до три години за малките предприятия), както и специални средства за бенефициери по Гаранция за младежта, наети на безсрочни договори. От своя страна, Малта е насочила специфична субсидия към възрастни работници, включително приспадане на данъка, покриващо разходите за обучение.

Също така във връзка с прилагането на Гаранцията за младежта реформата на публичните служби по заетостта в редица държави членки е продължила да повишава стандартите за обслужване и координацията в рамките на регионалните равнища. В рамките на широкообхватна стратегия за активизиране за периода 2014—2016 г. Испания е изготвила проект на общ каталог на службите по

заетостта, състоящ се от еднородна серия от мерки, които да бъдат изпълнявани от всички испански райони, целящ осигуряване на равни права на достъп на търсещите работа, индивидуален подход, ефикасност, прозрачност, насоченост към постигане на резултати и интеграция между административните нива. Финландия ще засили прилагането на изискването за приемане на предложенията за работа, предоставяни от службите за пазара на труда на общинско равнище и намиращи се на разстояние, изискващо до три часа пътуване в рамките на деня, и ще подобри плановете за заетост за дългосрочно безработните чрез предлагане на активни мерки в рамките на 3 месеца от началото на периода на безработица.

Схемите за предоставяне на стимули за започване на дейност са придобили широко разпространение в Европа, като не по-малко от девет държави членки (Малта, Хърватия, Испания, Литва, Гърция, Полша, Франция, Португалия и Ирландия) са приели стимули в подкрепа на започване на предприемаческа дейност от безработни. В своя широкообхватен план за действие за работни места Ирландия е предвидила създаване на местни служби за предприемачество в координация с Центъра за високи постижения в предприемачеството — нов фонд за предприемачество сред младите хора, който да оказва подкрепа на предприемаческата дейност и разширяване; и опростяване на данъчното подпомагане за предприемачи. В Португалия *Investe Jovem* е нова програма, която предлага финансова подкрепа за младите хора, които искат да станат самостоятелно заети или да създадат свое собствено микропредприятие.

Нуждата от подобряване на предлагането на умения и от насърчаване на обучението за възрастни доведе до действия в областта на политиките в няколко държави членки²³. Държавите членки въведоха мерки, насочени към подобряване на предлагането на умения и към насърчаване на обучението за възрастни, често във връзка с реформите в областта на професионалното обучение.

В Дания, като част от по-широко политическо споразумение за „пакет за растеж“, инициативи, които са резултат от тристранно споразумение между правителството и социалните партньори, ще подкрепят развитието на уменията на неквалифицираните лица и ще позволят на повече квалифицирани работници да бъдат обучавани на ниво висше образование. Споразумението за подобряване на възможностите на

²³ За по-подробен преглед на развитието на насоки 8 и 9 вж. Доклад за образование и обучение от 2014 г.

неквалифицираните и квалифицираните работници да участват в професионално обучение ще обхване още 160 000 души през периода 2014—2020 г. В Гърция пътна карта в областта на професионалното образование и обучение, която е част от меморандума за разбирателство по програмата за икономическо приспособяване, цели увеличаването на броя и качеството на стажовете и предоставянето на професионално обучение. В Литва законодателството в областта на неформалното образование и продължаващото обучение за възрастни беше изменено и новото законодателство (прието на 10 юли 2014 г.) ще влезе в сила на 1 януари 2015 г. Законодателството предвижда (наред с други промени) подобряване на координацията на образованието за възрастни на национално и местно равнище, прилагане на нови модели на финансиране за образованието за възрастни и предоставяне на заетите лица на отпуск за неформалното образование. През периода на докладване правителството също така подписа споразумения с организации на работодателите, представляващи различни отрасли, с цел подобряване на баланса между търсенето и предлагането на квалифициран труд. В Кипър държавните университети постигнаха съгласие за разширяване на обхвата и интензитета на програмите, предлагани чрез дистанционно обучение. Бе въведена нова модерна стажантска програма, която включва две нива: подготвително (за младежи, които не са завършили средно образование) и основно (чрез което се придобива званието „квалифициран занаятчия“). В Малта правителството стартира стратегия за периода 2014—2019 г. за справяне с неграмотността.

В Полша нов закон в сила от 1 октомври 2014 г. позволява извършването на междууниверситетски проучвания, двустранни проучвания, проведени с участието на работодатели, и тримесечни стажове в университети с приложна насоченост и регламентира наблюдението на развитието на дипломираните лица, както и подкрепя качеството на висшето образование. Университетите ще имат възможност да признават знанията и уменията, придобити от обучения или в процеса на професионална дейност, и да ги вземат предвид за придобиване на диплома. По този начин новата правна уредба предоставя възможност за обучение на работещите лица и на тези, които искат да сменят професията си или да придобият допълнително образование. Във Франция влезе в сила закон за реформиране на системата за професионално обучение, с който се въведе личен профил за обучения и се промени финансирането на системата за професионално обучение, за да се даде възможност за по-голяма адекватност и достъп

на работещите и на търсещите работа до професионално обучение.

Голям брой държави членки въведоха мерки, с които да улеснят прехода от училище към работа; това ще допринесе за всеобхватната схема „Гаранция за младежта“.

Във Франция бе решено приемането на програма за възобновяване на системата за професионални стажове. Системата следва да бъде ориентирана в по-голяма степен към сферите, в които се усеща недостиг на умения, и включва стимули за работодателите при наемането на стажанти, а за младите хора — възможност за безсрочни договори след период на стажуване. Предвидено е обявената реформа да стане оперативна от 2015 г. В Ирландия кампанията „Умения за работа“ предлага на търсещите работа онлайн информация относно възможностите за образование, придобиване на нови умения или професионален опит, с които разполагат в областта на новите и нововъзникващите сфери на заетост. В Латвия нова ученическа програма за лятна платена работа с продължителност един месец в предприятията и местните администрации предоставя на учениците от средните училища възможност за придобиване на първоначален професионален опит и на широк набор от умения, необходими за намиране на работа.

Понастоящем жените надвишават по численост мъжете по отношение на участието в образование и обучение, но техният брой е непропорционално висок в области, които са свързани с традиционните роли, като здравеопазване и социална дейност, хуманитарни науки и преподаване, докато в области като наука, технологии, инженерство и математика (НТИМ) все още преобладават мъжете. В Германия например съфинансирана от ЕСФ програма има за цел да привлече повече персонал, предимно мъже, в сферата на отглеждането на деца.

2.3 Насока за заетост 9: Подобряване на качеството на системите на образование и обучение на всички равнища и увеличаване на участието във висшето образование

Всички държави членки представиха изчерпателни планове за прилагане на схемата „гаранция за младежта“ в сроковете, определени от Европейския съвет.

Повечето държави членки приеха мерки за подобряване на системите си за професионално образование и обучение (ПОО), които да отговарят по-добре на потребностите на пазара на труда (Белгия, Чехия, Дания, Естония, Испания, Франция, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Швеция и Обединеното кралство), като цяло, свързани с тяхната схема „Гаранция за младежта“ и с ангажиментите, поети в рамките на Европейския алианс за професионална подготовка. Няколко държави преразгледаха своето законодателство в областта на системите за ПОО (Дания, Гърция, Испания, Франция, Унгария, Ирландия, Португалия, Словакия и регионите в Белгия).

Регионите в Белгия задълбочиха сътрудничеството между политиките и участниците в областта на образованието и обучението, от една страна, и в областта на заетостта, от друга страна, за да направят ПОО по-адаптирано към нуждите на пазара. Испания започна реформа за въвеждане на двойна система за ПОО и нейното привеждане в съответствие с потребностите на пазара на труда. Във Франция новият закон относно ученето през целия живот и ПОО увеличава подкрепата за професионална подготовка за лицата с по-малко квалификации. Румъния прие ново законодателство, което да осигури субсидирани професионални стажове за завършилите висше образование. Швеция прие мерки, за да се улесни преходът от училище към работа посредством стажове и да се помогне на младите хора да придобият професионален опит. В Естония бе предоставено допълнително финансиране за курсове за ПОО за възрастни. В Португалия учебният модел на професионалното образование и обучение бе адаптиран и бяха създадени мрежа от центрове за професионално обучение и нови професионални курсове на равнище основно образование (възраст 14 години) и средно образование (възраст от 15 до 17 години). В Дания реформата на професионалното образование и обучение беше приета през юни 2014 г. и ще влезе в сила от учебната година 2015/16. Реформата има за цел да гарантира, че повече млади хора ще завършат програма за ПОО, и да допринесе за осигуряването на образование в Дания за всички млади хора, които искат базово професионално образование и обучение.

Държавите членки поставят по-малък акцент върху прилагането на квалификационните рамки. Австрия създаде център за контакт във връзка с признаването на чуждестранни квалификации, с което се подобряват възможностите на мигрантите и се избягват несъответствията по отношение на професиите. Хърватия създаде хърватската квалификационна рамка, за да регулира системата на придобитите

квалификации, както и да подобри образователните програми чрез тяхното адаптиране към потребностите на пазара на труда.

Някои държави членки проведоха реформи в системите си за висше образование.

Реформи на висшето образование бяха извършени в Австрия, Германия, Естония, Гърция, Литва, Люксембург, Полша и Обединеното кралство. Редица реформи включват увеличаването на финансовата подкрепа за групи със специални нужди (Австрия, Германия, Естония, Люксембург и Обединеното кралство).

Австрия ще увеличи финансовата помощ за студентите с деца, работещите студенти или семейните студенти. Германия ще увеличи праговете и ще предостави допълнителна финансова подкрепа, особено за младите хора, чиито родители имат ниски доходи (от 2016 г.). Люксембург промени критериите за допустимост за финансово подпомагане, за да се вземат предвид социалните аспекти. В Обединеното кралство се предоставя специално финансиране, за да се увеличи броят на инженерите и да се насърчи навлизането на повече жени в този сектор.

Редица държави членки предприеха мерки за подобряване на своите системи за основно и средно образование (Австрия, Естония, Гърция, Испания, Унгария, Ирландия, Малта, Словакия и Обединеното кралство), докато други изготвиха мерки, насочени към цялостната образователна стратегия (Хърватия, Литва).

Няколко държави членки (Австрия, Нидерландия, Естония, Ирландия и Швеция) подобриха условията на труд и заплатите на учителите или увеличиха броя на местата за учители. Естония увеличи минималната работна заплата на учителите, за да направи преподавателската професия по-привлекателна, и извършва реформа в областта на горния курс на средното образование и професионалното образование и обучение. Ирландия отдели бюджет за допълнителни 1400 позиции за учители, като запази съществуващите бройки учители, специализирани в работа с деца със специални нужди. Испания направи предвиждания за избора на образователни направления до 3-то и 4-то ниво на средното образование (15 и 16 години) и въведе нови оценки в 3-то и 6-то ниво на основното училище (9 и 12 години). Датското правителство постигна споразумение за реформа на държавното задължително образование (основно и долния курс на средното образование), които ще влязат в сила през учебната година 2014/15 г. Правителството на Португалия прилага програма за обучението на преподаватели, а

училищата със споразумения за автономия вече могат да се ползват от по-голяма гъвкавост на учебната програма.

2.4 Насока за заетост 10: Насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността

Много реформи в тази политика бяха насочени към това да се гарантира, че системите за социална закрила могат:

- ефективно да стимулират към активност и да предоставят възможности на лицата, които могат да участват в пазара на труда,
- да защитят лицата, които са (временно) изключени от пазара на труда и/или нямат възможност да участват в него,
- да подготвят гражданите за потенциалните рискове през жизнения им цикъл, като инвестират в човешки капитал.

А. Държавите членки увеличават усилията за засилване на активните политики на пазара на труда, реформират системите за социални помощи и/или обезщетения за безработица, като същевременно въвеждат мерки, насочени към лицата, които са изложени на по-висок риск от бедност. Редица държави членки въвеждат или засилват мерките за стимулиране на трудовата активност като част от политиката си за по-добро противодействие на бедността сред населението в зряла възраст (Австрия, Белгия, България, Кипър, Дания, Испания, Ирландия, Италия, Латвия, Нидерландия и Словакия). В редица държави членки (Белгия, Гърция, Кипър, Ирландия, Хърватия, Италия, Литва, Люксембург, Полша, Португалия, Румъния и Обединеното кралство) се извършват реформи на системите за социални помощи и/или за безработица. В Белгия реформата на системата за обезщетения за безработица има за цел да осигури подходящ баланс между обезщетението и ефективната помощ при търсене на работа и възможностите за обучение. Като част от реформата на системата за социално подпомагане Кипър въведе схема за гарантиран минимален доход (ГМД) (която заменя старата схема за публично подпомагане). Някои държави членки (Белгия, Естония, Испания, Малта и Обединеното кралство) предприеха специфични мерки, насочени към населението, изложено на по-висок риск от бедност, особено младите хора, семействата с деца или хората с увреждания (Австрия, Белгия, Кипър, Финландия, Ирландия,

Латвия, Швеция и Обединеното кралство). Някои държави членки (Франция, Швеция) докладваха и за мерки за гарантиране на равни възможности между жените и мъжете.

Б. Успоредно с това държавите членки въведоха реформи, имащи за цел осигуряването на защита за лицата, които временно не участват или не могат да участват в пазара на труда. За тази цел някои държави членки засилиха своите социални политики, като насочиха усилията си към защита на благосъстоянието на децата и възрастните, и подобриха системите си на обезщетения, докато други въведоха специфични политики за борба с детската бедност. В отговор на нарастващата загриженост относно последиците от все по-големия брой деца, засегнати от бедност, в някои държави членки бяха засилени мерките за справяне с бедността сред децата (България, Естония, Испания, Ирландия, Италия, Литва, Латвия и Румъния). В България най-значимите мерки, докладвани във връзка с изпълнението на Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020, включват: увеличението на месечните надбавки за второ дете и за близнаци, за деца с трайни увреждания, както и финансова подкрепа за покриване на разходите за отопление за възрастни хора и деца. Ирландия стартира нова, основана на доказателства и свързана с определени райони програма, която е насочена към децата и цели преодоляването на детската бедност чрез разширяване на превенцията и услуги за ранна намеса, които са били оценени като успешни по време на пилотната фаза. Италия въведе схема за подкрепа на семействата с деца, която предвижда пасивни мерки, съчетани с мерки и услуги за стимулиране на трудовата активност. В Латвия бе постигнат значителен напредък по отношение на преодоляването на детската бедност, като например увеличаване на детските надбавки и подкрепа за семейства с един родител, считано от 1 януари 2014 г. Освен това в областта на данъка върху доходите на физическите лица латвийското правителство увеличи прага на необлагаемите доходи за лица на издръжка. В Естония правителството реши (през юни 2014 г.) да увеличи значително размера на детските надбавки, както и на основаните на нуждите обезщетения за деца и на издръжката за деца, считано от януари 2015 г.

Държавите членки предприеха инвестиционен подход към социалните политики, като подобриха достъпа до образование и грижи в ранна детска възраст. Някои държави членки (Австрия, България, Чехия, Германия, Естония, Франция, Унгария, Литва, Латвия, Полша и Обединеното кралство) предприеха инициативи, насочени към увеличаване на броя на записаните деца в системата на образованието и грижите в

ранна детска възраст, като част от стратегиите си за подобряване на възможностите за децата. Германия отбеляза известен напредък при допълнителното увеличаване на броя на целодневните детски заведения, но напредъкът ѝ беше ограничен по отношение на увеличаването на броя на целодневните училища. Във Франция многогодишният план срещу бедността и социалното изключване също съдържа мерки, насочени към семейства с деца на издръжка, като например подобряването на достъпа до училищните столове и предвиждането на допълнителни места в детски заведения (като 10 % от местата са запазени за децата от домакинства с ниски доходи). Ирландия въведе субсидирани места в детски заведения за следучилищни занимания, за да се подпомогне връщането на пазара на труда на лица с ниски доходи и безработни лица, и създаде места в детски заведения за деца на безработни лица, които участват в обществени схеми за заетост, предоставящи обучение и опит за подпомагане на включването им на пазара на труда. В Малта бе създадена нова схема, която предлага на домакинствата, в които родителите работят и/или учат, безплатно образование и грижи за децата в ранна детска възраст в публични и частни структури.

Балансирането на времето, прекарано в работа и в пенсия, е основна тема на инициативите в областта на пенсиите, като почти навсякъде пенсионната възраст се покачва и се изравнява между двата пола. В отговор на демографските предизвикателства пред пенсионното осигуряване държавите членки все повече признават необходимостта от увеличаване на пенсионната възраст, за да се компенсира въздействието на увеличаването на продължителността на живота, и дават възможност на гражданите да компенсират намаляването на коефициентите на заместване на дохода чрез по-дълги периоди на пенсионно осигуряване. През последните години различни държави членки приеха (напр. Кипър, Испания, Франция, Ирландия, Унгария и Латвия) или вече прилагат (напр. Дания, Обединеното кралство) увеличаване на пенсионната възраст за жените и/или мъжете. Общо 25 от 28 държави членки вече приеха законодателни актове относно текущи или бъдещи увеличения на пенсионната възраст. В много случаи увеличението се съпровожда от (постепенно) изравняване на пенсионната възраст за мъжете и жените (Чехия, Естония, Гърция, Хърватия, Италия, Литва, Малта, Полша, Румъния, Словения, Словакия и Обединеното кралство). С предоставянето на пенсионни права („Mutter Rente“) и на родители, чиито деца са родени преди 1992 г., Германия си постави за цел да преодолее поне частично отражението на прекъсванията в кариерата и работата на непълно работно време. В

много държави членки обаче са необходими повече усилия, за да се намери решение на проблема с тези допълнителни ключови фактори за различията между половете по отношение на пенсионните права.

Все повече държави обвързват пенсионната възраст с увеличаването на продължителността на живота. Обединеното кралство и Португалия се присъединяват към нарастващия брой държави (Кипър, Дания, Гърция, Италия, Нидерландия и Словакия), които след първото повишаване на пенсионната възраст, адаптирано към вече увеличената продължителност на живота, предпочетоха да въведат изрична връзка между пенсионната възраст и бъдещото увеличение на очакваната продължителност на живота. Няколко държави членки обаче все още изразяват сериозни резерви по отношение на тази идея.

За да увеличат действителната пенсионна възраст, повечето държави членки предприеха стъпки за ограничаване на достъпа до ранно пенсиониране. Основните мерки за реформи включват по-строги критерии за допустимост на ранно пенсиониране (по-висока минимална възраст, по-продължителен период на пенсионни вноски и намален размер на пенсията) и по-силен акцент върху мерките за стимулиране на трудовата активност (Белгия, Кипър, Испания, Хърватия, Португалия и Словения). Някои държави също ограничават достъпа до широко използваните алтернативни начини за преминаване към ранно пенсиониране, като продължителните обезщетения за безработица (например Испания) или обезщетения за инвалидност (например Австрия, Дания). Все пак в няколко държави (напр. Австрия, Белгия, България, Хърватия, Люксембург, Малта и Румъния), включително някои от държавите в които наскоро бяха проведени реформи, възможностите за ранно пенсиониране все още накърняват адекватността и устойчивостта на пенсиите. Други страни улесниха достъпа до ранно пенсиониране за лица с продължителни периоди на пенсионни вноски и на данъчно облагане. В Латвия и Португалия това стана в отговор на увеличаващите се проблеми със заетостта за някои групи по-възрастни работници. В Дания целта бе да се компенсират дисбалансите в предходните реформи, с които бяха ограничени възможностите за ранно пенсиониране. В Германия целта бе постигането на справедливост за лица, които са започнали работа в ранна възраст, а в България облекчаването на критериите беше основно насочено към хората, извършвали тежък труд.

Все повече държави членки предоставят начини на гражданите да удължат трудовия си живот и да подобрят пенсионните си права, като отложат пенсионирането си. Във Франция възрастта, на която частните работодатели могат да пенсионираат служител без съгласието му, се повиши от 65 на 70 години. Много пенсионни системи съдържат стимули за работа след пенсионна възраст, като например по-високи проценти на натрупване или пенсионен бонус в случай на отложено пенсиониране (например Дания, Финландия и Франция). Все повече държави облекчават правилата, чрез които се позволява съчетаване на пенсионните обезщетения с доходи, свързани с работа (Белгия, Нидерландия и Словения). Важно е да се отбележи, че някои държави все повече придружават пенсионните си реформи с мерки за стимулиране на активния живот на възрастните хора на работните места и пазарите на труда (например Белгия, Франция, Словения). Усилията в тази област в много държави членки обаче все още са прекалено ограничени и неkoordinирани.

Като част от усилията за бюджетна консолидация в редица държави членки индексацията на изплащаните пенсии бе променена или замразена. Такъв е случаят например в Кипър, Франция, Италия и Португалия. В други държави индексацията, с евентуални изменения, се възобновява след период, в който не е била прилагана (например в Чехия, България и Латвия).

В. В отговор на бюджетния натиск държавите преразглеждат разходите за здравеопазване и търсят начини за подобряване на изпълнението и ефективно постигане на заложените въздействия и резултати, като същевременно въвеждат по-добри инструменти за ограничаване на разходите. Няколко държави членки предприеха или стартираха структурни реформи на системите си на здравеопазване (Австрия, България, Кипър, Гърция, Испания, Финландия, Хърватия, Ирландия, Румъния, Словакия и Обединеното кралство). Финландия прие реформа на социалните и здравните услуги, с която отговорността за предоставяне на услуги ще бъде разпределена между пет района за социални и здравни грижи. Новият закон за здравните и социалните услуги ще внесе значителни промени в Националната здравна служба в Обединеното кралство (Англия) чрез създаването на правна рамка за Фонд за по-добри грижи, който ще осигури важен финансов стимул за интегрирането на здравните и социалните услуги от местните власти. Редица държави членки въведоха мерки за ограничаване на растящите разходи за здравеопазване (Австрия, България, Белгия, Кипър, Германия, Испания, Франция, Хърватия, Ирландия, Нидерландия,

Португалия, Словения и Обединеното кралство). Австрия, Белгия и Франция се съсредоточиха върху въвеждането на горна граница на общото равнище на растеж на разходите за здравеопазване. Франция въведе нови мерки за ограничаване на разходите за фармацевтични продукти чрез по-добро ценообразуване и насърчаване на използването на генерични лекарства. Бяха взети различни мерки за подобряване на здравните услуги, като много от тях представляват доразвиване на електронното здравеопазване (Австрия, Белгия, България, Кипър, Дания, Испания, Франция, Литва, Латвия, Малта, Полша, Португалия, Швеция, Словения, Словакия и Обединеното кралство). Кипър е в процес на въвеждане на основни реформи, свързани с изграждането на новата национална здравна служба и нейната информационна инфраструктура, както и на реформите, свързани с обществените болници и други здравни заведения и с организацията и управлението на Министерството на здравеопазването. Белгия гласува План за действие в областта на електронното здравеопазване с цел повсеместно въвеждане на електронен обмен на информация за пациентите и на досиета на пациентите до 2018 г.

Все още е належащо намирането на нови начини за справяне с недостига на персонал, а осигуряването на достъп до здравни грижи за всички изисква допълнителни мерки. Някои държави членки инвестират значително в работната сила в здравеопазването (Германия, Унгария, Латвия, Малта и Словакия). Литва реши да увеличи минималното възнаграждение за здравните специалисти с 10—12,5 %. Подобряването на достъпа до здравни услуги остана приоритет за няколко държави членки (България, Дания, Гърция, Финландия, Франция, Ирландия, Люксембург, Латвия и Португалия). В Гърция всички неосигурени лица вече официално имат право на достъп до лекарски и болнични грижи при медицинска необходимост.

На фона на застаряващото население много държави членки предприемат стъпки за удовлетворяване на бързо растящото търсене на ефективни, адекватни и висококачествени дългосрочни грижи. България прие национална стратегия, основана на интегриран подход и подобряваща предоставянето на качествени социални услуги, включително дългосрочни грижи. Нидерландия ще въведе от януари 2015 г. значима структурна реформа на системата за дългосрочни грижи, която се състои в прехвърлянето на някои отговорности от сегашната система към общините и здравноосигурителните дружества. В няколко държави членки недостигът на официални услуги по предоставяне на дългосрочни грижи продължава да бъде основна

пречка за подходяща защита срещу финансовите рискове, свързани с нуждите от дългосрочни грижи и с трудовата заетост на жените.

Държавите членки въведоха специални програми за приобщаване на хората в особено неблагоприятно положение и на бездомните или изключените от жилищно настаняване. В България съществуват положителни примери за целенасочени мерки за подкрепа за улесняване на достъпа на ромите до заетост. Въпреки това, като цяло все още съществуват малко системни мерки, въведени на национално равнище. Въведеното в България двугодишно задължително предучилищно образование и задължителното предучилищно образование от тригодишна възраст, което се въвежда в Унгария, са обещаващи по отношение на началното образование на ромските деца. Няколко държави (Ирландия, Финландия и Латвия) приеха мерки на политиката за обезщетения, свързани с жилищното настаняване и бездомните лица, а Чехия, Литва, Нидерландия и Словения въвеждат политики или законодателство за социалното жилищно настаняване. Някои държави членки (Испания, Латвия) приеха мерки, свързани с жилищния пазар, за облекчаване на дълговата тежест върху домакинствата. В Белгия местните административни органи стартираха пилотен проект „Housing First“ („Жилището преди всичко“), в който ръководният принцип е осигуряването на жилищно настаняване.

3. НАБОР ОТ ВОДЕЩИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЗАЕТОСТТА И СОЦИАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ

Институционална структура на набора от водещи показатели за заетостта и социални показатели

Целта на набора от показатели, предложени в Съобщението относно укрепването на социалното измерение на Икономическия и паричен съюз (ИПС)²⁴ и представени в проекта за съвместен доклад за заетостта за 2014 г.²⁵, е по-добро прогнозиране, чрез установяване на сериозните проблеми или изменения в сферата на заетостта и в социалната сфера още на ранен етап. Наборът от показатели, като аналитичен инструмент, се съсредоточава върху тенденциите в сферата на заетостта и социалната сфера, които биха представлявали заплахата за стабилността и доброто функциониране на ЕС и ИПС чрез компрометиране на заетостта, социалното сближаване и човешкия капитал и следователно на конкурентоспособността и устойчивия растеж, и неговата цел е да позволи по-широко разбиране на социалните промени²⁶. Наборът от показатели беше одобрен през декември 2013 г. и приет през март 2014 г. (като част от съвместния доклад за заетостта) от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси (Съвета EPSCO)²⁷. Въз основа на мандата, възложен от Европейския съвет²⁸, наборът от показатели беше използван за първи път в рамките на европейския семестър през 2014 г. Впоследствие Комисията използва резултатите от набора от показатели като основа при изготвянето на работни документи на службите

²⁴ COM(2013) 690, 2.10.2013 г. Вж. по-специално стр. 6—7 „Комисията предлага да разработи набор (таблица) от водещи показатели, които да бъдат използвани в проекта на съвместния доклад за заетостта с цел проследяване на промените в заетостта и социалната област. Те следва да послужат като аналитичен инструмент, който да даде възможност за по-добро и навременно установяване на сериозните проблеми в сферата на заетостта и в социалната област, по-специално на проблеми, чийто ефект има риск да бъде разпространен отвъд националните граници. (...) Таблицата ще бъде включена в проекта на съвместния доклад за заетостта, за да се осигури по-ясна основа за засиленото многостранно наблюдение на политиките за заетост и социалните политики, като по този начин ще се даде възможност за установяване на измененията, за които са необходими по-категорични решения в областта на политиката за заетост и социалната политика. (...) Включените в таблицата показатели за заетостта и социалното положение следва да отразяват основните процеси във всяка държава, като допринасят за установяването на най-сериозните проблеми и изменения още на ранен етап, преди държавата да се е отклонила прекалено от постигнатите резултати или от тези на останалите държави в ЕС.“

²⁵ COM(2013)801 окончателен, 13.11.2013 г.

²⁶ Заключение на Европейския съвет, 19—20 декември 2013 г., параграф 39.

²⁷ 7476/14, Брюксел, 12 март 2014 г.

²⁸ Заключение на Европейския съвет, 19—20 декември 2013 г., параграф 38. „Европейският съвет отново изтъква значението на тенденциите в социалната сфера и сферата на заетостта в рамките на европейския семестър. Въз основа на работата, предприета в рамките на Съвета, Европейският съвет потвърждава уместността на използването на набора от водещи социални показатели и показатели за заетостта, описан в съвместния доклад за заетостта“.

на Комисията за 2014 г. и при обсъждането на проекта на специфичните за всяка държава препоръки, с цел по-добро справяне с предизвикателствата и по-адаптирани препоръки в областта на политиките. Анализът на набора от показатели бе допълнен с информация, извлечена от наблюдението на резултатите в областта на заетостта (НРЗ) и наблюдението на резултатите в областта на социалната закрила (НРСЗ) и оценката на предприетите от държавите членки мерки в областта на политиките. С набора от показатели успешно се изтъкнаха основните предизвикателства в социалната сфера и сферата на заетостта в рамките на европейския семестър и се предостави основа за дебати на институционално равнище.

Успоредно с това Комитетът по заетостта (КЗ) и Комитетът за социална закрила (КСЗ) поставиха началото на дискусия относно запазването в действие на набора от показатели и след европейския семестър за 2014 г.²⁹ Комитетите обсъдиха по-специално избора на показатели, анализа на набора от показатели във връзка с НРЗ и НРСЗ и методологията за определяне на най-проблемните изменения в сферата на заетостта и социалната сфера. Настоящото издание на съвместния доклад за заетостта включва няколко внесени предложения, наред с другото, засилване на аспектите, свързани с пола и възрастта, при анализа на данните, и отчитане на промените в равнищата на даден показател извън рамките на последния период.

3.1. Констатации от цялостния анализ на набора от показатели на равнището на ЕС и на еврозоната

По-долу следва преглед на последните различни социално-икономически тенденции, в който се отбелязват най-значимите изменения в ЕС и отделните държави членки по всички показатели взети заедно и за всеки от петте показатели поотделно. Накрая, като приложение са представени таблици с преглед на ситуацията по показатели във всички държави — членки на ЕС, както и с преглед на основните предизвикателства по отношение на заетостта, определени чрез НРЗ, и социалните тенденции, които трябва да се следят чрез НРСЗ.

²⁹ Съвместно становище на КСЗ и КЗ относно набора от водещи социални показатели и показатели за заетостта във връзка с юнското заседание на Съвета EPSCO. В допълнение КСЗ изготви документа „Набор от водещи показатели за заетостта и социални показатели: доклад за привеждането в действие от подгрупата за показателите към Комитета за социална закрила“

Потенциално проблемните водещи изменения и равнища в сферата на заетостта и в социалната сфера, пораждащи различия в ЕС и изискващи допълнителен анализ и евентуално по-силен политически отговор, могат да бъдат открити в три направления³⁰:

- за всяка държава членка промяната на показателя за дадена година в сравнение с по-ранни периоди (тенденция във времето);
- за всяка държава членка разликата със средните равнища за ЕС и за еврозоната през същата година (даваща представа за съществуващите различия в областта на заетостта и социални различия);
- промяната в показателя между две последователни години във всяка държава членка в сравнение с промените на равнищата в ЕС и в еврозоната (показва динамиката на социално-икономическото сближаване/различия).

По принцип, когато се разглежда в цялост наборът от показатели, констатациите от него показват устойчиви социално-икономически различия, но все пак не толкова засилващи се, колкото през миналата година. забележими остават различията по отношение на коефициентите на безработица, младежка безработица и дела на младежите, неучастващи в никаква форма на заетост, образование или обучение; в повечето южноевропейски държави — членки на еврозоната, са видни спад в доходите на домакинствата, увеличаване на неравенствата и повишено равнище на бедност. На този етап, по-специално за показателите, свързани с безработицата, различията не се задълбочават, но тепърва предстои да се определи каква ще бъде степента на обръщане на предходните тенденции.

Данните, изведени от набора от показатели, се анализират и според пола (когато е възможно за всички показатели). В няколко държави членки увеличението на безработицата както за населението в трудоспособна възраст, така и за младите хора,

³⁰ Този анализ на трите направления е в съответствие със съвместния доклад за заетостта за 2014 г., в който е отразено съгласието между Комисията и Съвета. Както е посочено във водещите послания на съвместния доклад за заетостта за 2014 г.: „Последиците от кризата доведоха и до по-големи различия между състоянието на заетостта и социалната ситуация в държавите членки, по-конкретно в еврозоната, което се потвърждава в настоящия съвместен доклад за заетостта и новия набор от основни социални показатели и показатели за заетостта. Тези различия се наблюдават по всички пет основни показателя, включени в набора.“ 7476/14, Брюксел, 12 март 2014 г., стр. 3. Освен това, както бе съгласувано в рамките на съвместния доклад за заетостта за 2014 г., наборът обхваща всички държави — членки на ЕС, поради което при използването му се правят сравнения със средните равнища за ЕС. В някои случаи могат да бъдат от значение и статистическите отклонения от средните равнища за еврозоната. 7476/14, Брюксел, 12 март 2014 г., стр. 49.

засегна непропорционално тежко жените, докато в други държави работниците, засегнати по-силно от въздействието на кризата, бяха мъжете.

Когато се анализира на ниво държава, наборът от показатели сочи, че няколко държави членки се сблъскват със сериозни предизвикателства в сферата на заетостта и социалната сфера, като се отчитат измененията за минали периоди и разликата със средното за ЕС равнище. Най-сериозни проблеми както по отношение на показателите за заетостта, така и по отношение на социалните показатели, се наблюдават в Италия и Румъния. Това са държавите членки, които вече имаха проблеми, но и претърпяха отрицателни изменения на всички показатели. Показателите за заетостта в Гърция, Испания и Португалия показват или подобрения, или стабилна обстановка, а социалните показатели все още сочат за повишаване на вече високото равнище на бедност и неравенство, както и спад в доходите на домакинствата в реално изражение. В Кипър и Хърватия за коефициента на (младежка) безработица е налице известно подобрение или не се наблюдава влошаване, като вече високият дял на младежите, които не работят, не учат и не се обучават (NEET), продължава да се увеличава. В Кипър отрицателно развитие на пазара на труда доведе до допълнително влошаване на социалните условия. Докато Литва продължи да подобрява състоянието на своя пазар на труда (вече за два последователни периода на докладване), социалните показатели сочат за все повече притеснения относно увеличението на бедността и неравенството, чиито нива вече бяха над средното за ЕС равнище. На последно място, две държави членки досега успяваха да защитят своите граждани от въздействието на кризата, но все пак се наблюдават и някои тревожни сигнали в набора от показатели: В Нидерландия бе отчетено увеличение на коефициента на (младежката) безработица и дела на NEET, както и повишаване на равнището на бедност, а във Финландия бяха наблюдавани някои обезпокоителни изменения на коефициента на безработица и дела на NEET.

Нива	Промени	Показатели за заетостта			Социални показатели		
		Коефициент на безработица (UR)	Коефициент на младежка безработица (YUR)	Младежи, които не работят, не учат и не се обучават	Брутен разполагаем доход на домакинствата (БРДД)	Степен на изложеност на риск от бедност (AROP)	Неравенство

				(NEET)			
☹	☹	Италия	Белгия, Италия, Румъния	Хърватия, Италия, Кипър, Унгария, Румъния	Най-голям спад: Гърция, Испания, Италия, Кипър, Унгария, Словения	Гърция, Литва, Португалия , Румъния	Гърция, България, Италия, Литва, Румъния, Португалия
	—	Гърция, Хърватия, Кипър	—	България, Гърция, Испания		Италия	
	☺	Испания, Португалия , Словакия	Испания, Гърция, Хърватия, Кипър, Португалия , Словакия	—		Латвия	Латвия
	☺	Люксембург, Нидерландия, Финландия	Нидерландия, Австрия	Белгия, Нидерландия, Австрия, Финландия		Дания, Люксембург, Кипър, Малта, Нидерландия, Словения, Швеция	Кипър, Германия, Унгария, Малта, Словения

Таблица: Обобщение на набора от водещи показатели за заетостта и социални показатели³¹

Предизвикателствата, установени чрез набора от водещи показатели за заетостта и социални показатели, трябва да се разглеждат в контекста на европейския семестър, по-специално работата на Комисията върху работните документи на службите на Комисията, които са в основата на проекта на специфичните за всяка държава препоръки и многостранното наблюдение, извършвано от Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила. Наборът от показатели, включени в наблюдението на резултатите в областта на заетостта и в областта на социалната закрила, ще бъде изцяло интегриран, за да се допълни специфичният за всяка държава анализ.

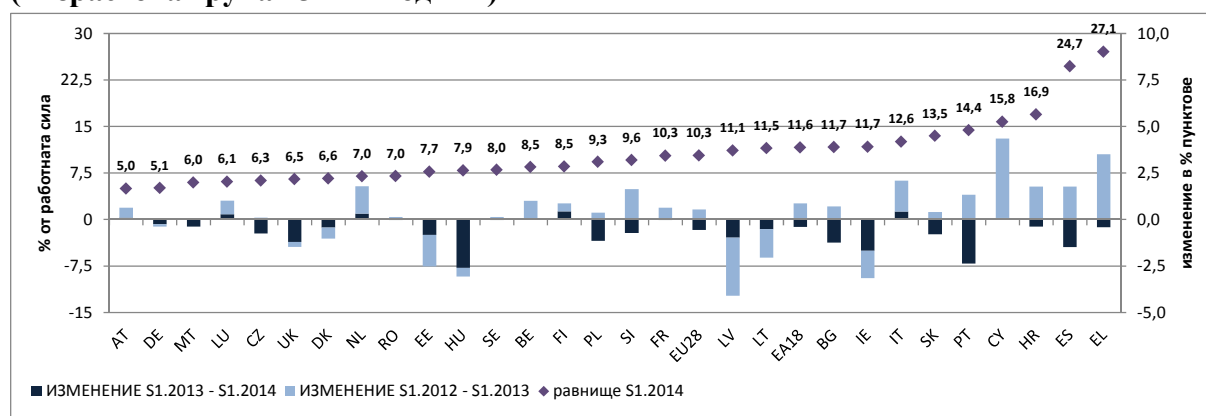
³¹ Таблицата представя преглед на измененията в сферата на заетостта и социалната сфера в държавите членки, при които равнищата или тенденциите на водещите показатели биха могли да бъдат считани за проблематични.

3.2 Констатации от анализа на набора от показатели за всеки отделен показател

3.2.1 Коефициент на безработица – изменение и равнище

Като цяло в рамките на Европейския съюз бе спряно драматичното увеличаване на коефициента на безработица, докладвано в предишното издание на набора от показатели. Коефициентът в рамките на ЕС- 28 е намалял с 0,5 процентни пункта, което сочи за леко възстановяване на пазара на труда. Подобренията в еврозоната са по-незначителни (спад от 0,3 процентни пункта). Въпреки това увеличилите се през годините на кризата различия между държавите остават големи и не показват признаци за подобрене. Разликата между двете държави с най-добри и двете държави с най-лоши резултати остава повече от 20 процентни пункта. Коефициентът на безработица сред жените продължава да бъде по-висок, отколкото сред мъжете (съответно с 0,2 процентни пункта за ЕС-28 и с 0,4 процентни пункта за еврозоната през първата половина на 2014 г.)

Фигура I: Коефициенти на безработица – 1^{во} полугодие на 2014 г. и изменения през 1^{те} полугодия на 2012—2013 г. и 1^{те} полугодия на 2013—2014 г. по държава (възрастова група 15—74 години)

Източник: Евростат (наблюдение на работната сила); изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“; сортирани по нива през първата половина на 2014 г.

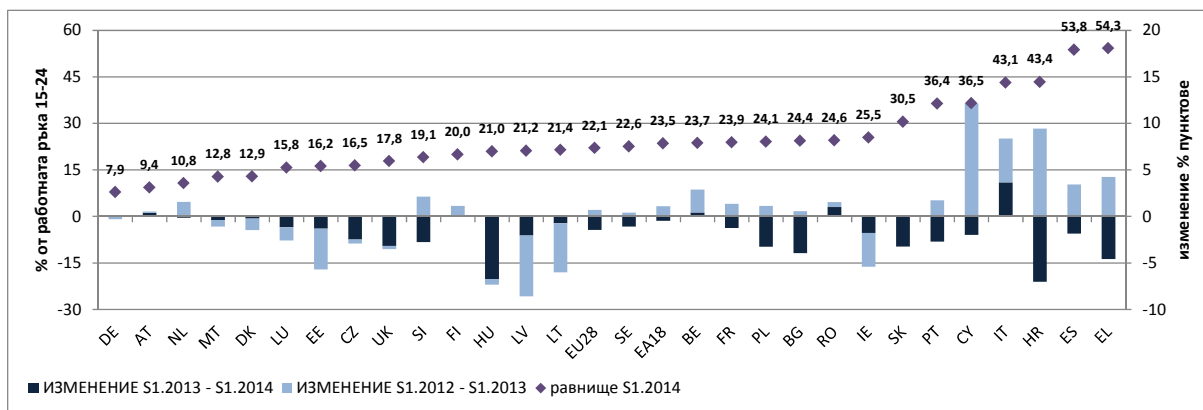
Както се вижда от числата в набора от показатели, в шест държави членки (Гърция, Испания, Хърватия, Кипър, Португалия, Словакия, Италия) коефициентът на безработица все още е тревожно висок (в сравнение със средните нива за ЕС). Въпреки че три от тези държави (Испания, Португалия, Словакия) са постигнали някои положителни промени, положението в Италия става още по-обезпокоително, тъй като коефициентът на безработица се е влошил още повече (т.е. увеличение от 0,5 процентни пункта за период от една година). Освен южноевропейските страни, нова група от държави се изправя пред нарастваща безработица. Люксембург, Нидерландия

и Финландия все още имат доста ниски коефициенти на безработица, но наборът от показатели показва някои проблемни изменения на коефициента на безработица в страните, които досега успяваха да защитят относително добре работната си сила по време на кризата. Сравнението с първото издание на набора от показатели показва, че явлението не е съвсем ново, което сочи, че тези изменения могат да се превърнат в дългосрочни изискващи внимание тенденции. Що се отнася до аспектите на безработицата, свързани с половете, в южноевропейските държави (Испания, Гърция, Италия) коефициентът на безработица сред жените остава по-висок в сравнение с този сред мъжете; противоположно е положението в Швеция, Финландия, Ирландия и балтийските държави.

3.2.2 Коефициент на младежка безработица и дял на младежите, които не работят, не учат и не се обучават (NEET)

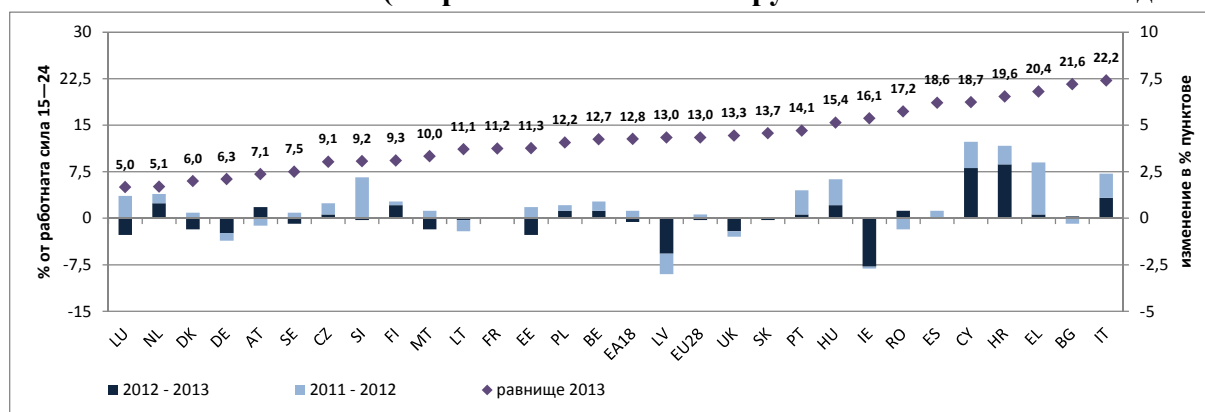
През настоящия период на докладване са налице някои положителни изменения на коефициента на младежка безработица, чиито средни стойности намаляват както в ЕС (намаляние с 1,2 процентни пункта), така и в еврозоната (0,5 процентни пункта). Въпреки че състоянието на най-лошо представящите се държави се е подобрило, разликите в резултатите на държавите членки все още остават големи. По отношение на дела на NEET средните стойности за ЕС и еврозоната са намалели съвсем незначително и различията в рамките на Европейския съюз остават, като главно в южноевропейските държави се наблюдават високи нива на NEET, натрупани през годините на криза.

Фигура Па: Равнище на безработицата — 1-во полугодие на 2014 г., 1^{те} полугодия на 2012—2013 г. и 1^{те} полугодия на 2013—2014 г. по държава (възрастова група 15—24 години)

Източник: Евростат (наблюдение на работната сила); изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“; сортирани по нива през първата половина на 2014 г.

Фигура Пб: Дял на NEET през 2013 г. и промени през периодите 2011—2012 г. и 2012—2013 г. (възрастова група 15—24 години)

Източник: Евростат (наблюдение на работната сила); изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“; сортирани по нива през първата половина на 2014 г.; Бележка: Прекъсване в серията за Франция през 2013 г., поради което няма налична информация за промени

Положението на младежите на пазара на труда остава драматично в много държави членки; в поне седем държави (Гърция, Испания, Хърватия, Италия, Португалия, Кипър, Словакия) коефициентът на безработица остава с 9 процентни пункта по-висок от средния за ЕС. Положителен е фактът, че повечето от тези държави са успели да подобрят положението на младите хора, с изключение на Италия, където се забелязва значително отклонение с нарастване на дела на младежката безработица с 4,1 процентни пункта. В допълнение Белгия и Румъния, които вече имаха сравнително високи коефициенти на безработица сред младите хора, отбелязаха допълнително увеличение на тези коефициенти. Подобно на анализа на измененията на коефициента на безработица, и при този показател има една група страни (Нидерландия, Австрия, Финландия), които показват признаци на влошаване на своите сравнително добри начални равнища.

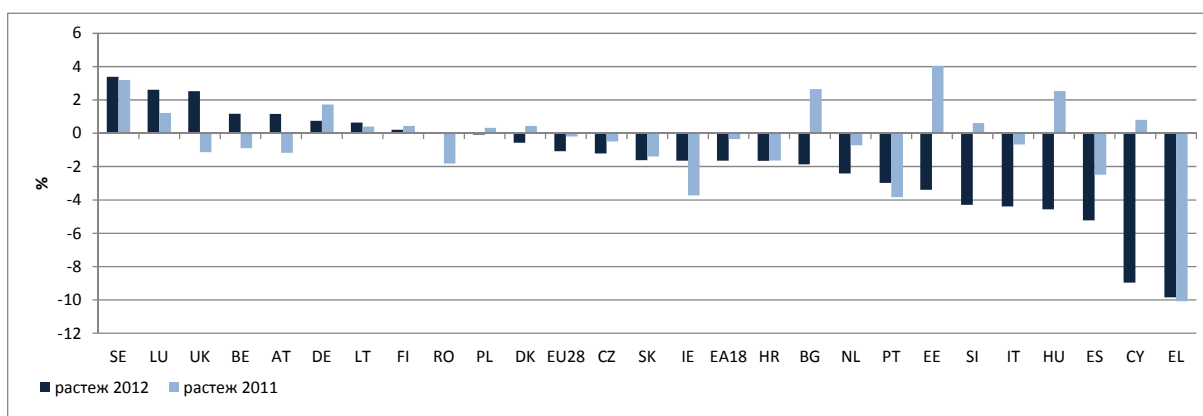
Макар че като цяло коефициентът на безработицата сред младите хора не се е увеличил драстично, делът на младите хора, неучастващи в никаква форма на заетост, образование или обучение (NEET), е нараснал значително в почти половината от държавите членки. От вече високи равнища в Хърватия, Италия, Кипър, Унгария и Румъния се наблюдава нарастване на дела на NEET между 2,7 процентни пункта и 0,4 процентни пункта. И в този случай положението с NEET е най-драматично в Италия, тъй като тя не само че има понастоящем най-високи равнища на NEET, но е и на трето място по увеличение на дела на NEET. От друга страна, обнадеждаващ е фактът, че в Гърция бяха прекъснати отрицателните тенденции (поне през настоящия период на докладване): макар че равнището на дела на NEET е все още високо, то не е

продължило да нараства. В сравнение с други свързани със заетостта показатели няколко държави — членки на еврозоната (Белгия, Нидерландия, Австрия, Финландия), отбелязаха спад на пазарите си на труда с неотдавнашното увеличаване на дела на NEET от равнища, които бяха все още под средната стойност за ЕС. Делът на NEET сред младите жени е с по-драматични стойности в Чехия, Хърватия, Кипър, Литва и Унгария, докато сред мъжете делът на NEET е видимо висок в Гърция, Хърватия, Италия, Кипър и Финландия.

3.2.3 Реална промяна в brutния располагаем доход на домакинствата

Доходите на домакинствата в реално изражение продължиха да са в застой или спаднаха значително след 2011 г. в страните, които бяха засегнати най-силно от допълнителното влошаване на икономическите условия. Доходите на домакинствата бяха засегнати предимно от намаляването на пазарните доходи и от отслабването на въздействието на социалните плащания във времето. Освен това затягането във фискалната област в някои държави членки засегна заетостта, а промените в данъчните и осигурителните системи и съкращаването на заплатите в общественния сектор доведоха до значително намаляване на нивото на реалните доходи на домакинствата. Това може да е допринесло за увеличаването на различията в рамките на еврозоната.

Фигура III: Изменение в реално изражение на brutния располагаем доход на домакинствата (БРДД): растеж през 2012 и 2011 г.

Източник: Евростат, национални сметки, изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“; подреждане по общия растеж през 2012 г.

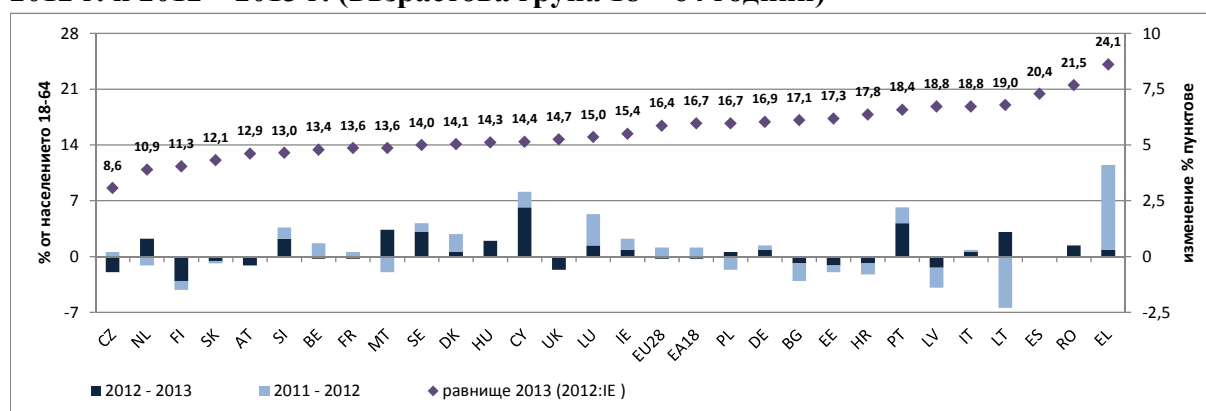
Налице са значителна вариация и растящи различия между държавите членки по отношение на измененията на brutния располагаем доход на домакинствата в реално изражение. При прегледа на данните от 2012 г. се вижда, че при поне 16 държави членки са наблюдавани значителни отрицателни изменения на brutния располагаем доход на домакинствата: Гърция е претърпяла спад на годишна база от почти 10 %, а

Кипър — от 9 %. Спадът в Гърция, както и в Испания и Италия, настъпи при наличието на вече забележимо влошаване на състоянието при предходния период на докладване. От друга страна, понастоящем има група от държави, при които до 2011 г. заплатите са продължавали да растат и едва през 2012 г. са настъпили отрицателни изменения: Кипър, Унгария, Словения, Естония и България.

3.2.4 Процент на изложените на риск от бедност сред населението в трудоспособна възраст — изменение и равнище

Процентът на изложените на риск от бедност сред населението в трудоспособна възраст нараства в много държави членки (вж. фигура IV). В много държави това увеличение настъпи при наличието на вече високи равнища на риск от бедност, съчетано често със спадове в равнището на прага на бедността по време на периода.

Фигура IV: Процент на изложените на риск от бедност сред населението в трудоспособна възраст, равнище през 2013 г. и изменения в периодите 2011—2012 г. и 2012—2013 г. (възрастова група 18—64 години)

Източник: Евростат, статистически данни на ЕС за доходите и условията на живот — EU-SILC (изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“), позоваващи се на доходите за 2012 г. Бележка: Испания — прекъсване в серията през 2013 г., няма налична информация за изменения; Австрия, Обединеното кралство — прекъсване в серията през 2012 г., няма налична информация за изменения за периода 2011—2012 г., 2012 г. — Ирландия (изменения през 2011—2012 г. и 2010—2011 г.)

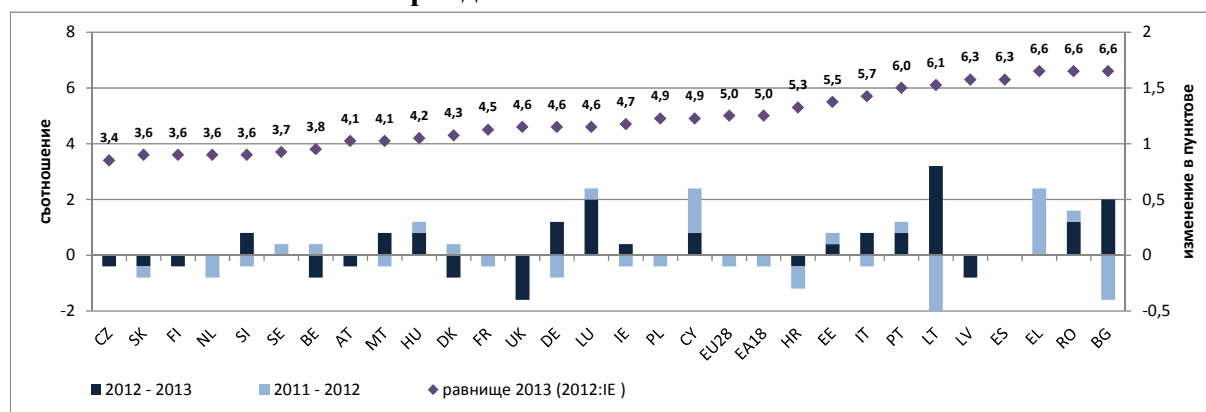
Държавите членки с най-голямо увеличение на процента на изложените на риск от бедност сред населението в трудоспособна възраст между 2012 г. и 2013 г. са Гърция, Кипър, Литва, Люксембург, Малта, Португалия и Румъния, като най-голямо увеличение между 2011 г. и 2012 г. се наблюдава в Гърция, Португалия, Хърватия и Испания. В по-голямата част от тези държави продължителният период на отрицателен или близък до нулата растеж на БВП, нарастващата дългосрочна безработица и отслабването с

времето на въздействието на социалните плащания доведоха до повишаване на риска от бедност.

3.2.5 Неравенства (квинтилно съотношение на доходите S80/S20³²) — изменение и равнище

Неравенството в доходите между държавите членки и в самите тях се увеличава, особено в държавите членки, в които безработицата нарасна най-много (вж. фигура V). В много държави кризата засили дългосрочните тенденции на поляризация на заплатите и сегментация на пазара на труда, които заедно с преразпределящите в по-ниска степен данъчни и осигурителни системи доведоха до растящо неравенство. Значителното увеличение на неравенствата може да се свърже с високите равнища на безработицата (като най-голямото увеличение се наблюдава на най-ниските равнища на пазара на труда). В някои случаи въздействието на фискалната консолидация също е било фактор³³.

Фигура V: Равнище на неравенството (съотношение S80/S20) за 2013 г. (*2012 г.) и изменения в периодите 2011—2012 г. и 2012—2013 г.

Източник: Източник: Евростат, EU-SILC (изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“); Бележка: Испания — прекъсване в серията през 2013 г., няма налична информация за изменения; Австрия, Обединеното кралство — прекъсване в серията през 2012 г., няма налична информация за изменения за периода 2011—2012 г., 2012 г. — Ирландия (изменения през 2011—2012 г. и 2010—2011 г.)

Съществуват значителни вариации и растящи различия в неравенството (съотношение S80/S20) между държавите членки. Последните данни за данъчната 2012 г. (които са на разположение за редица държави членки) сочат увеличение на неравенството в

³² Съотношението между доходите на 20 % от населението с най-високите доходи и 20 % от населението с най-ниските доходи.

³³ Вж. Работен документ № 2/13 на EUROMOD.

доходите (измерено чрез съотношението S80/S20) от 0,5 или повече между 2012 г. и 2013 г. в Литва и България и значими увеличения в Италия, Румъния, Португалия, Кипър, Германия, Унгария, Малта и Словения. През 2013 г. неравенството в доходите е останало особено силно изразено в България, Гърция, Испания, Литва, Латвия, Португалия и Румъния през 2013 г., като делът на доходите на 20-те % от населението с най-високи доходи е най-малко шест пъти по-висок от този на 20-те % от населението с най-ниски доходи.